

Regeling van het hoger onderwijs
(Hoger-onderwijswet)

VOORLOPIG VERSLAG

No. 5 *)

(De vroegere stukken zijn gedrukt in de
Zittingen 1951—1952 en 1952—1953)

De Commissie van Voorbereiding, welke voor de behandeling van dit wetsontwerp is benoemd, heeft de eer daaromtrent het navolgende verslag uit te brengen. Daarin zijn zowel de beschouwingen en opmerkingen, welke in de afdelingen der Kamer naar voren zijn gebracht, als die, waartoe het wetsontwerp in haar midden aanleiding heeft gegeven, opgenomen.

§ 1. Inleiding

Algemeen sprak men zijn waardering uit voor de indiening van dit wetsontwerp, hetwelk beoogt de zo belangrijke materie van het hoger onderwijs opnieuw te regelen. De commissie stelt er prijs op, te dezer plaatse haar waardering uit te spreken voor de omvangrijke arbeid van de Staatscommissie-Reinink en voor die van de Commissie-Van der Pot, wier rapport als grondslag heeft gediend voor het onderhavige ontwerp van wet.

Vele leden waren van oordeel, dat, hoewel de stormachtige ontwikkeling van het hoger onderwijs in de na-oorlogse periode, waarop het advies van de curatoren-colleges van Leiden en Groningen de aandacht vestigt, nog geenszins tot een rustpunt is gekomen, terwijl nog talrijke problemen, zoals de taakverdeling, de verhouding van de universiteiten en hogescholen tot andere instellingen van wetenschappelijk onderzoek, de algemene vorming van de studenten, de selectie en de studentenzorg, enz., onopgelost zijn, de plaats gehad hebbende evolutie niettemin enerzijds vereist een aanpassing van de wettelijke bepalingen aan de nieuwgegroeide toestand en anderzijds een openbreken van nieuwe ontwikkelingsmogelijkheden. Intussen merkten zij op, dat zij in het duister tastten ten aanzien van de inzichten van de huidige Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, die voor de inhoud van het thans ingediende wetsontwerp geen verantwoordelijkheid draagt. Hierbij komt, dat na de verschijning van het wetsontwerp door vele instanties, en met name door de curatoria en de senaten van verschillende universiteiten en hogescholen, bezwaren tegen belangrijke onderdelen van het ontwerp zijn ingebracht en wensen van uiteenlopende aard zijn geuit. Deze leden waren dan ook van mening, dat het op de weg van de Regering ligt het ontwerp op bepaalde onderdelen te herzien. Niettemin waren zij gaarne bereid hun oordeel over het wetsontwerp, zoals het thans luidt, kenbaar te maken, ten einde de totstandkoming van een nieuwe wet op het hoger onderwijs zoveel mogelijk te bespoedigen.

Vele andere leden, die uitgingen van de veronderstelling, dat de thans aan het bewind zijnde Ministers althans in hoofdzaak met de opvattingen van hun voorgangers, in dit ontwerp neergelegd, instemden, daar in de jaren sedert hun ambtsaanvaarding verlopen, daarin geen wijzigingen zijn aangebracht, hadden zich zelf de vraag gesteld, wat eigenlijk de aanleiding is voor een algehele herziening van de Hoger-onderwijswet. Naar hun mening was deze: *a.* het geven van meer armsglag aan de instellingen van hoger onderwijs zelf; *b.* het formuleren van een ruimere doelstelling, die echter in het ontwerp alleen aangeduid is t.a.v. de geestelijke en zedelijke vorming; *c.* het tot stand brengen van een nauwere aansluiting aan de maatschappij, hetgeen de Regering wil realiseren door het instellen van een

*) No. 4 is gedrukt uitsluitend voor de leden van de Tweede Kamer.

Hoge Academische Raad, en *d.* het creëren van een betere bestuursregeling.

Met die doelstellingen konden deze leden zich wel verenigen, maar zij wezen er op, dat daarbij geen aandacht is geschonken aan enkele belangrijke vraagstukken, die huns inziens deze aandacht wel verdienen. Met name hadden zij daarbij het oog op de volgende kwesties:

a. Het zou nodig zijn de beletselen weg te nemen voor hen, die niet in staat zijn geweest de normale vooropleiding te verkrijgen en toch over voldoende capaciteiten beschikken voor een academische vorming. Dit punt is in het geheel niet aan de orde gesteld. Ook zouden er maatregelen moeten worden getroffen voor gemakkelijker toelating van hen, die een baccalaureaat wensen.

b. Meer duidelijkheid is gewenst met betrekking tot de collegegeldregeling. In het ontwerp wordt een vast bedrag voor het collegegeld voorgesteld. Is het de bedoeling, dat dit artikel gewijzigd zal worden overeenkomstig het inmiddels ingediende wetsontwerp 3272, waarin voorgesteld wordt het collegegeld voortaan bij algemene maatregel van bestuur vast te stellen? Dit zouden deze leden — in tegenstelling met degenen, die vóór hen aan het woord waren en die te dezer zake verwezen naar hun opmerkingen, weergegeven in het Voorlopig Verslag nopens het zoëven genoemde wetsontwerp — ook juister achten.

c. Ten onrechte ontbreekt een regeling ten aanzien van de afgestudeerden bij de hoger-onderwijsinstellingen, behalve dan, dat in het euratorium drie leden uit deze groep zullen worden benoemd. De hier aan het woord zijnde leden meenden, dat op die wijze onvoldoende aandacht is besteed aan de vraag, hoe de instellingen van hoger onderwijs landelijk of regionaal contact zullen kunnen behouden met deze afgestudeerden, of hoe de mogelijkheid geopend moet worden om hen regelmatig op de hoogte te brengen van de stand van de ontwikkeling in hun tak van wetenschap. Is het niet gewenst, zo vroegen zij, om op dit punt in deze wet enige nadere vormgeving aan te brengen?

d. In het ontwerp ontbreekt ook iedere aanduiding van samenwerking met studenten en studentenorganisaties. Slechts wordt terloops vermeld, dat het college van curatoren f 25 kan heffen voor sociale zorg, een bepaling, die niet nader wordt uitgewerkt.

e. Een nadere vormgeving ontbreekt ten aanzien van de noodzaak om in ons hoger onderwijs het maatschappelijk verantwoordelijkheidsgevoel, in het bijzonder het sociale besef te versterken.

f. In dit ontwerp wordt te weinig mogelijkheid geboden voor vrije groepering van keuzevakken, en nadere aanduiding van de plaats en de omvang van de didactiek (repetitorenstelsel e.d.) ontbreekt.

Verscheidene leden, die overigens de zo juist naar voren gebrachte wensen niet alle onderschreven (zo zouden ook zij de vaststelling van het collegegeld bij algemene maatregel van bestuur bepaald een verslechtering achten), merkten op, dat zij door deze opsomming wel versterkt waren in hun opvatting, dat het wetsontwerp ondanks de ampele voorbereiding in feite niet veel meer is dan een aanpassing van de oude wet aan een aantal concrete wensen, welke in de loop van de laatste jaren naar voren zijn gekomen.

Enige leden spraken hun grote waardering uit voor het wetsontwerp, dat huns inziens vele uitstekende bepalingen bevat en op goede grondgedachten berust. Dit neemt huns inziens niet weg, dat er een aantal zwakke plekken in het ontwerp schuilt en er dus op verschillende onderdelen kritiek te oefenen is. Bij de desbetreffende onderwerpen wensten zij hun mening ter zake nader te omschrijven.

Sommige leden was het opgevallen, dat het ontwerp zoveel weerstand heeft gewekt bij de meest belanghebbenden, studenten en professoren. Deze leden betreurden het, dat met de adviezen van diverse universitaire senaten, met name door de Commissie-Van der Pot en ook door de Regering, betrekkelijk weinig rekening is gehouden. Zij herinnerden aan de opvatting van een hoogleraar, dat men beter de oude wet kon handhaven en deze amenderen dan het nieuwe ontwerp invoeren.

Aannemende, dat de Regering het met deze kritische opmerking niet eens zal zijn, zouden deze leden toch gaarne vernemen, op welke gronden dit het geval is. In zeer vele opzichten deelden deze leden de bezwaren van de hoogleraren, in het bijzonder wat betreft de plaats van de senaat en de instelling van de H.A.R. Een ernstig tekort achtten zij het ook, dat de nieuwe regeling geen betere mogelijkheden voor minder vermogenden zal scheppen om zich via een universitaire opvoeding te ontplooien. Voor het overige zagen deze leden in de voorgestelde veranderingen ten opzichte van de huidige toestand meer schijn dan wezen. Zal de nieuwe wet, zoals de considerans doet vermoeden, inderdaad meer ruimte scheppen voor de ontwikkeling der wetenschap aan universiteiten en hogescholen? Voor zover zij konden zien, zal dit althans aan openbare universiteiten en hogescholen geenszins het geval zijn. Het bijzonder hoger onderwijs wordt blijkbaar in het bepalen van zijn ontwikkeling vrij gelaten. Wel is er door de subsidie-regeling een financiële grens, maar ten aanzien van het te geven onderwijs, d.w.z. de ontwikkeling van de wetenschap, wordt hun volledige vrijheid geboden. De Rijksuniversiteiten daarentegen, hoewel zij rechtspersoonlijkheid krijgen, zijn voor het vaststellen van het te geven onderwijs uit financieel en onderwijskundig oogpunt geheel en al afhankelijk van de Regering. Bij het punt van het ontwikkelingsplan en dat van de autonomie zouden zij op deze kwestie nader ingaan.

§ 2. Structuur van het wetsontwerp

Het wetsontwerp — aldus vele leden — heeft betrekking op het hoger onderwijs, doch regelt in bijzonderheden slechts de universiteiten en hogescholen. Het hoger onderwijs omvat evenwel meer dan universiteiten en hogescholen, zoals artikel 5 ten overvloede doet blijken. Zij verstonden onder de „andere instellingen”, in dat artikel genoemd, zowel openbare als bijzondere instellingen, die terecht tot het hoger onderwijs worden gerekend, daar zij opleiden tot een maatschappelijke functie, waarvoor een wetenschappelijke voorbereiding vereist is, terwijl zeker van een deel van deze instellingen gezegd mag worden, dat zij ook tot een zelfstandige beoefening der wetenschap opleiden.

Het ontwerp stelt naar de mening van deze leden terecht, dat universiteiten en hogescholen centra zijn van creatieve wetenschapsbeoefening (artikelen 1 en 6). Na de oorlog zijn echter naast de universiteiten en hogescholen instituten door het Rijk in het leven geroepen, die op grote schaal het research-werk ter hand hebben genomen. En dit niet alleen met het oog op directe toepassingen van de wetenschappelijke vondsten op de praktijk van de Nederlandse industrie, maar ook uit een oogpunt van fundamenteel wetenschappelijk onderzoek. Men denke o.a. aan het Rijksinstituut voor de Volksgezondheid en het Medisch-Biologisch Instituut. Deze instituten brengen het wetenschappelijk onderzoek aan universiteiten en hogescholen in gevaar. Om dit te voorkomen, zouden drie wegen kunnen worden ingeslagen: 1) wettelijke regeling van de gehele wetenschapsbeoefening in de wet op het hoger onderwijs; 2) wettelijke regeling in een afzonderlijke wet; 3) opnemng van bepalingen in de oprichtingsbesluiten van bedoelde instituten, waardoor een schakel gelegd wordt tussen deze instellingen en de universiteiten en hogescholen. Deze derde weg is wellicht het eenvoudigst en het meest doeltreffend. Is de Minister bereid daartoe het initiatief te nemen, zo vroegen deze leden. Huns inziens moet in ieder geval bereikt worden, dat de hoogleraren en de leden der wetenschappelijke staven in de leiding der genoemde instituten worden betrokken, terwijl voor zover mogelijk ook het fundamenteel onderzoek zelf, of althans bepaalde onderdelen daarvan, aan de laboratoria en de instituten der universiteiten en hogescholen zou kunnen plaats vinden.

Verscheidene leden merkten op, dat het moeilijk is om in de wet regelen te treffen voor instellingen als theologische hogescholen en seminaria. Zij konden er daarom mede instemmen, dat het ontwerp, hoewel geldend voor het gehele hoger onderwijs, alleen is uitgewerkt voor de universiteiten en hogescholen. Wat betreft de schakel tussen wetenschapsbeoefening aan uni-

versiteiten en hogescholen enerzijds en die aan andere instituten als T.N.O., Z.W.O., etc. anderzijds, waren deze leden van mening, dat het tot stand brengen van zulk een verbinding aan de praktijk moet worden overgelaten; vooralsnog kwam hun de schakel, welke door de H.A.R. gevormd zal worden, voldoende voor.

Ook vele andere leden verklaarden akkoord te gaan met de opzet van het wetsontwerp, dat hetzelfde uitgangspunt heeft als de bestaande wet; wel zouden zij daarnaast een wet nodig achten tot regeling van het wetenschappelijk onderzoek, waarin de verhouding kan worden geregeld met de wetenschapsbeoefening buiten de instellingen van hoger onderwijs.

De hier aan het woord zijnde leden konden ook met de opzet van het ontwerp met betrekking tot de onderscheiding tussen universiteiten en hogescholen instemmen. Aangezien zij de gelijkstelling tussen openbaar en bijzonder hoger onderwijs aanvaardden, had voor hen de onderscheiding tussen openbaar en bijzonder onderwijs ten aanzien van het doel van het hoger onderwijs in feite geen wezenlijke betekenis.

Met de vóór hen aan het woord zijnde leden waren zij van mening, dat het niet wenselijk zou zijn, de „andere instellingen” in deze wet te regelen. Er zijn talloze academies, die belangrijke onderwijsinstituten zijn, doch waarvan het niveau over het algemeen lager ligt dan hetgeen men onder universitair onderwijs pleegt te verstaan. Wel vroegen deze leden zich af, of het nu nog zin heeft, een afzonderlijke wet voor het hoger landbouwonderwijs te laten bestaan (artikel 155), nu dit ontwerp, eenmaal wet geworden, door de Minister van Landbouw mede ondertekend zal zijn.

Bij deze laatste opmerking sloten vele andere leden zich aan. Zijn er dringende redenen aan te voeren — zo vroegen zij —, waarom voor het hoger landbouwonderwijs in het ontwerp geen regeling wordt voorgesteld? Zagen zij wel, dat is de landbouwhogeschool op grond van de artikelen 9 juncto 155 wél vertegenwoordigd in de H.A.R., terwijl deze laatste ook adviezen geeft in zake het hoger landbouwonderwijs. Komt hierin terecht tot uiting, dat er een nauwe samenhang is tussen het hoger onderwijs en de wetenschapsbeoefening aan alle universiteiten en alle hogescholen, zo klemt — aldus deze leden — te meer de vraag, waarom dan ook niet het hoger landbouwonderwijs in deze wet op het hoger onderwijs wordt geregeld.

Enkele leden gaven als hun mening te kennen, dat de vraag, of de andere instellingen van hoger onderwijs in deze wet of in één of meer andere wetten behoren te worden geregeld slechts een kwestie is van legislatieve methodiek. Laat men het accent vallen op het feit, dat, in verband met de wetenschapsbeoefening als taak der universiteiten en hogescholen, die andere instellingen een ander karakter hebben dan deze laatste, dan is het beter, die andere instellingen niet in de Hoger-onderwijswet, maar in een afzonderlijke wet te regelen. Dat van die instellingen in het ontwerp gewag wordt gemaakt, is juist om de verschillende wetten tot een stelselmatig geheel samen te voegen. Dat men met deze methode op moeilijkheden zou stuiten in verband met artikel 208 van de Grondwet, zoals wel is beweerd, konden deze leden niet inzien.

Het aanhangig wetsontwerp regelt niet meer het voorbereidend hoger onderwijs. Naar aanleiding hiervan merkten vele leden op, dat artikel 222 van het ontwerp niet de bepaling bevat van het voorontwerp-Van der Pot, dat in artikel 248 de voorschriften der huidige hoger-onderwijswet, die betrekking hebben op de openbare en bijzondere gymnasia, handhaafde. Stellig is dit gedaan in de veronderstelling, dat het wetsontwerp betreffende het voorbereidend hoger onderwijs (2595) reeds zal zijn aangenomen, indien het aanhangig ontwerp op het hoger onderwijs tot wet zal worden verheven. Indien deze veronderstelling niet juist zou blijken, dient alsnog een overgangsbepaling in de geest van artikel 248 van het voorontwerp-Van der Pot te worden opgenomen.

In dit verband stelden deze leden de vraag, of het uitvallen van het gymnaasiaal onderwijs uit de wet op het hoger onder-

wijs gevolgen zou kunnen meebrengen voor de interpretatie van artikel 208, tweede lid, der Grondwet, volgens hetwelk de Overheid het recht heeft een onderzoek in te stellen naar de bekwaamheid en de zedelijkheid van de onderwijzer „voor zover het algemeen vormend zowel lager als middelbaar onderwijs betreft”. Is niet te vrezen, dat deze bepaling geacht zal worden ook voor het niet erkende noch gesubsidieerde gymnaasiaal onderwijs te gelden, wanneer dit niet meer in de Hoger-onderwijswet wordt geregeld? Deze leden zouden hiertegen overwegend bezwaar hebben en zij vroegen daarom aan de Minister te willen aangeven, op welke wijze voorkomen dient te worden, dat de gymnasia onder het begrip „algemeen vormend middelbaar onderwijs” begrepen zouden gaan worden. De toelichting op artikel 23 van het ontwerp nopens het voorbereidend hoger onderwijs achtten deze leden hiertoe niet voldoende, met name niet nu de Grondwetscommissie in artikel 208a van het ontwerp-Grondwet heeft voorgesteld het bedoelde onderzoek uit te breiden tot het gehele voortgezet hoger onderwijs, ook als dit niet erkend, noch gesubsidieerd is (zie blz. 81—82 van het Eindrapport).

Zeer vele andere leden achtten het zakelijk verantwoord om in verband met het verschil in doelstelling (waarbij zij aan de wetenschapsbeoefening dachten) en in grondslagen het voorbereidend hoger onderwijs buiten deze wet te houden en afzonderlijk te regelen. Velen hunner beschouwden trouwens het v.h.o. voornamelijk als middelbaar onderwijs en achtten het een ondergeschikte vraag, of daarvoor een afzonderlijke wet op het v.h.o. nodig is, dan wel of dit onderdeel kan worden opgenomen in een algemene Middelbaar-onderwijswet.

De eerder aan het woord zijnde leden merkten hiertegenover op, dat er tussen m.o. en v.h.o. een wezenlijk verschil in doelstelling is, op grond waarvan een regeling van beide in afzonderlijke wetten de voorkeur verdient. Overigens wilden zij niet zozeer aandringen op de regeling van het v.h.o. in de Hoger-onderwijswet als wel op het voorkomen van onjuiste gevolgtrekkingen uit het wegvallen van het v.h.o. uit de wet op het hoger onderwijs.

§ 3. Verhouding openbaar en bijzonder hoger onderwijs

Vele leden stelden als beginsel voorop, dat de Overheid ten aanzien van het openbaar en het bijzonder onderwijs een geheel verschillende taak heeft.

Het openbaar hoger onderwijs wordt geheel door de Overheid zelf geregeld.

Het bijzonder hoger onderwijs staat in overeenstemming met artikel 208, tweede lid, der Grondwet onder het toezicht van de Overheid. In de artikelen 213, 214 en 215 van het ontwerp wordt dit toezicht, voor wat betreft de instellingen van hoger onderwijs in het algemeen, nader geregeld, in hoofdzaak in dezer voege, dat van de oprichting van deze instellingen kennis moet worden gegeven aan de betrokken Minister, terwijl hem jaarlijks een beredeneerd verslag over de toestand der instelling in het afgelopen studiejaar moet worden toegezonden. Hoever strekken deze bepalingen zich uit, zo vroegen deze leden. Vallen hieronder alle filosofische en theologische opleidingen voor de geestelijke stand? En, zo ja, zijn de bepalingen van de artikelen 213—215 dan juist te achten?

Ten aanzien van de bijzondere universiteiten en hogescholen, waaraan effectus civilis en Rijkssubsidie zijn toegekend gaat de bevoegdheid van de Overheid uiteraard verder. Zij heeft vooreerst toe te zien, dat het onderwijs beantwoordt aan normen van deugdelijkheid, die aan het universitair onderricht gesteld moeten worden. Dit betekent echter volstrekt niet, dat het onderwijs, aan bijzondere universiteiten en hogescholen gegeven, gelijk moet zijn aan dat van de openbare universiteiten en hogescholen. Zowel de aard van het hoger onderwijs als de vrijheid van richting en inrichting van alle bijzonder onderwijs verzetten zich daartegen. Gaat daarom de bepaling van artikel 133, 7°, van het ontwerp, waarin sprake is van „ten minste gelijke voorwaarden, als vastgesteld bij het academisch statuut”, niet te ver?

Ook heeft de Overheid de plicht en het recht om toe te zien, dat de aan bijzondere universiteiten en hogescholen toegestane subsidies besteed worden voor het doel, waarvoor zij zijn toegekend, nl. voor universitaire doeleinden. Doch ook de toekenning van Rijkssubsidies dient de vrijheid van richting en inrichting onaangetast te laten. Dit laatste schijnt echter niet het geval te zijn. Waarom b.v. mogen in Nijmegen de politieke en sociale wetenschappen, waarvoor geen „aange- wezen” faculteit bestaat, niet worden gegeven in de verenigde faculteiten van de rechten en van de letteren en wijsbegeerte? Wordt in casu de op zich zelf genomen juiste subsidievoor- waarde, nl. het aangewezen zijn, niet gehanteerd als een middel om zich te bemoeien met de inrichting van het onderwijs? Een bijzondere universiteit behoeft toch geenszins een doublure te zijn van een Rijksuniversiteit.

In het algemeen merkten deze leden nog op, dat het onder- havige wetsontwerp, in tegenstelling tot alle andere onderwijs- wetten, niet eerst het openbaar hoger onderwijs regelt en daarna het bijzonder, doch dat het, op de grondslag van het onderscheid tussen universiteiten en hogescholen, de openbare en de bijzondere instellingen door elkaar mengt. Op grond van hetgeen de Regering in de Memorie van Toelichting (blz. 1—2) zegt, konden ook deze leden met de voorgestelde indeling van de wet accoord gaan. Het onderscheid tussen openbaar en bijzonder hoger onderwijs wordt daardoor niet verdoezeld, mits in de bepaling zelf der wet de vrijheid van oprichting, van richting en inrichting der bijzondere instel- lingen steeds erkend blijft.

§ 4. Doel van het hoger onderwijs

Wat de doelstelling van het hoger onderwijs betreft stelden vele leden voorop, dat de inrichtingen van hoger onderwijs mede tot doel moeten hebben de beoefening van het fundamen- teel wetenschappelijk onderzoek; anders kunnen zij ook niet opleiden tot de zelfstandige beoefening daarvan. Die doel- stelling komt echter in artikel 1 niet tot uiting; eerst in artikel 6 wordt zij als zodanig genoemd voor de universiteiten en hoga- scholen. Deze leden stelden de vraag, of de inhoud van artikel 6 niet moet worden opgenomen in artikel 1, dat daartoe een zekere omvorming zal moeten ondergaan.

De hier aan het woord zijnde leden, die voorts de artikelen 1, 7 en 36 in verband met elkaar meenden te moeten beschou- wen, merkten ten deze allereerst op, dat alle onderwijs, en zeker het hoger onderwijs, uiteraard gericht is op vorming van de persoonlijkheid en het bevorderen van verantwoordelijk- heidsbesef. Uit dit oogpunt gezien, is de laatste zinsnede van artikel 1 overbodig. En voor zover er behoefte aan bestaat om het genoemde doel uitdrukkelijk in de wet op te nemen, is de vraag niet overbodig, of nu juist de universitaire „opleiding” op dat doel is gericht. Wat is hier met „opleiding” bedoeld? Het aangegeven doel moet nagestreefd en verwezenlijkt wor- den in en door de universitaire gemeenschap, waarin met name ook de studentenorganisaties een belangrijke plaats in- nemen.

Vervolgens stelden deze leden de vraag, in hoeverre en in welke zin het hoger onderwijs overeenkomstig artikel 7 aan- dacht kan schenken aan de „geestelijke grondslagen van de Nederlandse cultuur”. Indien het de bedoeling is tot uitdruk- king te brengen, dat het hoger onderwijs niet alleen „vak- mensen” moet opleiden, doch een bredere culturele vorming moet geven, hadden zij tegen het bepaalde in artikel 7 geen enkel bezwaar, integendeel. Maar indien de artikelen 1 en 7 met elkander in verband worden gebracht, zou daaruit ook de mogelijkheid van een persoonlijkheidsvorming op basis van bepaalde geestelijke grondslagen kunnen worden afgeleid, die niet in overeenstemming is te brengen met de aard en het karakter van het openbaar hoger onderwijs.

Om deze laatste reden verzetten deze leden zich ook tegen de opneming van artikel 36 in de wet. De toepassing van dit artikel zou naar de mening van deze leden in de praktijk ook onmogelijk zijn en tot onaanvaardbare consequenties leiden. De inhoud van de „geestelijke waarden, welke het Neder- landse volk in de loop zijner historie hebben gekenmerkt”, is

verschillend voor de onderscheiden geestesstromingen in ons land. Een grootste gemene deler bestaat niet en binding aan een bepaalde geestelijke stroming is voor een inrichting van openbaar onderwijs onaanvaardbaar.

Verscheidene leden, die zich hierbij aansloten, wezen nog op hetgeen de toelichting op artikel 1 zegt, nl. dat voor het openbaar hoger onderwijs deze vorming uiteraard geen beïnvloeding in de richting van één bepaalde levensbeschou- wing zal mogen inhouden. Afgezien van de vraag, of dit mogelijk is, aangezien voor de vorming in feite toch één levensbeschouwelijk standpunt noodzakelijk is, waren zij van mening, dat door de voorgestelde mogelijkheid van nadere uitwerking door de curatoren het openbaar karakter van het hoger onderwijs in gevaar wordt gebracht, nl. doordat de open- bare universiteiten zich dan zullen specificeren in een be- paalde richting, hetgeen in strijd is met het openbaar karakter van de Rijksuniversiteiten.

Verschillende andere leden merkten naar aanleiding van de zoëven geciteerde passage uit de toelichting op, dat inderdaad iedere student aan een openbare instelling moet kunnen ver- keren, zonder aanstoot te nemen aan hetgeen daar gedoceerd wordt. Toch zal h.i. een dergelijke situatie moeilijkheden kunnen opleveren voor mensen, die een eigen historische en christelijke visie hebben en met die levensbeschouwing kleur willen bekennen. Wat artikel 36 betreft vermochten deze leden, ofschoon zij de goede bedoeling waardeerden, niet te door- gronden, op welke wijze de „handhaving” van geestelijke waar- den, en nog wel inzonderheid zodanige, die ons volk in de loop zijner historie hebben gekenmerkt, zou moeten geschieden. Zij zouden daaromtrent gaarne het oordeel van de Regering vernemen.

Van andere zijde wees men er op, dat moeilijkheden, als waarop hiervóór bedoeld werd, zich voor studenten van alle religieuze of maatschappelijke richtingen kunnen voordoen. Deze bezwaren zal men echter moeten aanvaarden t.a.v. een openbare instelling, waaraan desondanks een sfeer en geest kunnen heersen, die voor alle studenten vormend kan zijn, ook ter versterking van hun eigen levensbeschouwing.

Enkele leden merkten t.a.v. het doel van het hoger onderwijs op, dat de instellingen van hoger onderwijs als centra van we- tenschapsbeoefening in het ontwerp te weinig centraal zijn gesteld. De artikelen 2 tot en met 5 handelen immers over deze instellingen als onderwijsinstututen en zetten deze functie voor- op, pas daarna wordt in artikel 6 de doelstelling met betrek- king tot de beoefening van de wetenschap behandeld. Deze leden zouden er de voorkeur aan geven, wanneer artikel 2 b.v. zou luiden: „Onder de instellingen van hoger onderwijs hebben de universiteiten en hogescholen mede de beoefening en de ontwikkeling der wetenschappen ten doel. De instellingen van hoger onderwijs worden onderscheiden in openbare en bij- zondere. Openbare instellingen .....”. Artikel 6 zou dan kunnen vervallen. Voorts zal het nodig zijn, ook de weten- schapsbeoefening als doel van het hoger onderwijs in de con- siderans tot uitdrukking te brengen.

Ook deze leden brachten critiek uit op artikel 1, dat h.i. te abstracte beginseluitspraken bevat, welke in een positief wette- lijke regeling niet op hun plaats zijn. De nevenstelling van het bevorderen van maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef en persoonlijke vorming roept theoretische beschouwingen op over het karakter van dat verband en de wisselwerking tussen beide elementen. Het leek deze leden beter, hetzij „het bevorderen van het maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef” te schrapp- en, hetzij te gewagen van „de algemene geestelijke en zedelijke vorming”, een uitdrukking, die in de Memorie van Toelichting wordt gebruikt. Naar hun mening bevat ook de hierboven reeds besproken tweede zin van artikel 36 een dergelijke abstracte beginseluitspraak, die zonder enig bezwaar kan vervallen. Zij is immers evident en zal vanzelfsprekend gelden bij de taakvervul- ling door de hoger-onderwijsinstellingen. Wat de mogelijkheid van uitwerking betreft (artikel 36), vroegen deze leden zich af, hoe men zich dit heeft voor te stellen, wil dit tot prakti- sche resultaten kunnen leiden. Gegeven de geest en het peil

van ons hoger onderwijs, is huns inziens een uitdrukkelijke wetsbepaling als deze overbodig. In de praktijk moet de bedoelde uitwerking als communis opinio zich kristalliseren en zich doen gelden in de geest, die de taakvervulling der universiteiten en hogescholen beheerst.

Vele andere leden verklaarden, dat zij in het algemeen met de redactie van artikel 1 wel konden instemmen. Zij gingen er daarbij van uit, dat onze instellingen van hoger onderwijs historisch gegroeid zijn tot instituten voor de opleiding tot intellectuele ambten en beroepen en dat die opleiding geschiedt op wetenschappelijke wijze. Daarnaast hebben de hoger-onderwijsinstellingen ook de zuiver wetenschappelijke arbeid tot taak. De hier aan het woord zijnde leden achtten dan ook het wetenschappelijk facet even sterk als het onderwijsfacet. Wel herinnerden zij in dit verband aan hun wens, dat een nadere vormgeving in de wet zal worden opgenomen ten aanzien van de noodzaak om het maatschappelijk verantwoordelijkheidsgevoel, met name het sociale besef, in ons hoger onderwijs te versterken. De universiteiten en hogescholen hebben in de afgelopen jaren een ontstellend tekort getoond op het punt van de maatschappelijke oriëntatie. De afgestudeerden, die in het maatschappelijk leven op meer of minder leidende functies terecht kwamen, werden daardoor zeer in hun werkzaamheden belemmerd of kwamen dikwijls in botsing met veranderde maatschappelijke verhoudingen. Deze leden juichten het dan ook toe, dat in het ontwerp wordt blijk gegeven van het streven om dit ernstige manco ook via een aanwijzing in de wet op te heffen. Daarom achtten zij het ook volkomen aanvaardbaar, dat de besturen van de Rijksuniversiteiten, overeenkomstig artikel 36, aan de doelstelling van het hoger onderwijs een nadere uitwerking kunnen geven.

Wat artikel 7 betreft, zouden deze leden wel gaarne willen weten, wat daarmee precies is bedoeld. De Commissie-Van der Pot had over dit zgn. studium generale veel duidelijker voorstellen. Wordt deze studie thans bedoeld als alleen te gelden voor reeds ingeschreven studenten, of kunnen ook zij, die niet als volledig student staan ingeschreven, ter vrije keuze zulk een studie volgen? En wordt deze studie bekroond door een afsluitend examen, dat enige bevoegdheid zal geven?

§ 5. De Hoge Academische Raad

Tegen de instelling van een Hoge Academische Raad zijn door de curatoren-colleges der Rijksuniversiteiten, door B. en W. van Amsterdam en — in mindere mate — ook door enkele senaten bezwaren geuit. Vele leden verklaarden, dat zij met deze bezwaren slechts ten dele konden meegaan. Een nauwer contact tussen de universiteiten en hogescholen, gericht op de bespreking der gemeenschappelijke belangen en op het uitbrengen van zo mogelijk gemeenschappelijke adviezen aan de Minister, achtten deze leden in het belang van het hoger onderwijs en de beoefening der wetenschap in ons vaderland. Is dit niet een noodzakelijke weg, zo vroegen zij, om te voorkomen, dat de Overheid zelf noodgedwongen in zeer belangrijke vraagstukken beslissingen moet nemen, zonder dat de direct betrokkenen in onderling overleg en beraad daarover hun oordeel hebben gevormd en hun mening hebben kenbaar gemaakt? Reeds is er enig contact tussen de president-curatoren en de rectores magnifici, maar in de bestaande wet is daarvoor geen basis aanwezig. Het verdient naar de mening van deze leden aanbeveling die basis in de nieuwe wet te leggen en aan het reeds bestaande contact en vastere vorm en uitbreiding te geven. Het zal echter geboden zijn daarbij niet overhaast te werk te gaan en het groeiproces, dat ook een Hoge Academische Raad zal moeten doormaken, niet van den beginne af in gevaar te brengen door daaraan een taak en een structuur te geven, die in het licht der huidige verhoudingen als te zwaar moeten worden aangemerkt.

In het algemeen — zo vervolgden deze leden — omvat de taak van de Hoge Academische Raad volgens artikel 9 de volgende vier punten: 1. schakel te zijn tussen de universiteiten en hogescholen onderling; 2. idem tussen deze en de maatschappij; 3. adviezen uit te brengen aan de Ministers van On-

derwijs, Kunsten en Wetenschappen en van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening; 4. idem aan de universiteiten en hogescholen zelf.

Tegen deze laatstgenoemde taak hadden de hier aan het woord zijnde leden bezwaren, daar de vervulling ervan aanleiding kan geven tot inmenging van de Hoge Academische Raad in de inwendige aangelegenheden van iedere universiteit of hogeschool afzonderlijk. Zij zouden het daarom juist achten deze taak te laten vervallen.

Deze leden hadden overigens de indruk, dat vele bezwaren tegen de Hoge Academische Raad zijn voortgekomen uit de ver gaande bemoeiingen, welke het voorontwerp van de Commissie-Van der Pot in artikel 19 aan de Hoge Academische Raad opdroeg. Nu het wetsontwerp deze brede taakomschrijving niet meer bevat, meenden zij, dat er voor de geuite bezwaren tegen de Hoge Academische Raad niet zoveel grond meer is overgebleven. In zijn huidige opzet zagen zij de Raad als een orgaan van overleg met uitsluitend adviserende bevoegdheid. De vraag was echter bij hen gerezen, hoe nu naast de Hoge Academische Raad de Onderwijsraad als adviesinstantie van de Minister te zien is. In enkele artikelen (87, 213) wordt de Onderwijsraad uitdrukkelijk genoemd. Is het de bedoeling de adviserende taak van de Onderwijsraad hiertoe te beperken of betekenen de genoemde artikelen slechts, dat in de aangegeven gevallen de Onderwijsraad moet worden gehoord?

Het ontwikkelingsplan, waarover de Raad volgens het tweede lid van artikel 9 advies zal moeten uitbrengen, gaf deze leden aanleiding tot de vraag, in welke verhouding dit plan staat tot de jaarlijks vast te stellen begrotingen. Zijn de Staten-Generaal daaraan gebonden bij de, uiteindelijk toch aan hen voorbehouden, goedkeuring van de jaarlijkse begroting van onderwijs? Zou het in ieder geval niet juist zijn, indien de Hoge Academische Raad niet slechts advies uitbrengt, doch ook voorstellen doet aan de Minister in zake de wenselijk geachte ontwikkelingen in de eerstvolgende vier jaren?

Vele andere leden betoogden, dat de vraag of er behoefte bestaat aan een H.A.R. nauw samenhangt met de vraag, welke functie dit orgaan zal krijgen. Wanneer men het geen of vrijwel geen bevoegdheden zal willen geven, kan men er beter van afzien, zo meenden deze leden. Dit zou weliswaar betekenen, dat de motieven, die in universitaire kring ten gunste van de H.A.R. leven, zoals deze ook in de voorbereidende rapporten tot uiting komen, in feite genegeerd worden, maar ook van die zijde zal men liever geen leeg hulsel krijgen in plaats van een zinvol orgaan met duidelijke bevoegdheden, zoals men daar zeker wenselijk acht. De hier aan het woord zijnde leden zouden de omschrijving in het ontwerp zo willen lezen, dat de overkoepeling, die in de H.A.R. zal worden gegeven, „overleg” betekend en dat het advies, dat dit orgaan zal uitbrengen, van toepassing zal zijn op de ontwikkeling van de instellingen van hoger onderwijs in het algemeen.

Wat de verhouding betreft tussen de H.A.R. en de Onderwijsraad, waren deze leden van oordeel, dat de afdeling hoger onderwijs van laatstgenoemd college zonder bezwaar zou kunnen vervallen. Een kennelijke doublure heeft geen enkele zin. Het ontwerp (artikel 213, lid 2) laat echter de mogelijkheid bestaan, dat de Minister de Onderwijsraad hoort bij de aanwijzing van nieuwe instellingen van hoger onderwijs. Op dit punt zou een andere constructie gevonden moeten worden.

Overigens waren ook deze leden van mening, dat er t.a.v. de werkzaamheden van de H.A.R. nog vele onopgeloste vragen blijven. Zo vroegen zij zich af, wat het verschil is tussen het ontwikkelingsplan, bedoeld in artikel 9, en het schema van uitgaven, waarover de artikelen 24 (c.q. 156), 30, etc. spreken. Zal het ontwikkelingsplan een werkelijk plan voor de ontwikkeling van wetenschappelijk onderzoek en hoger onderwijs zijn, dan zouden deze leden daarmee gaarne accoord gaan, maar dan zou ook het plan aan de Staten-Generaal, b.v. bij de begroting, moeten worden overgelegd en ruimte moeten laten aan urgente tussentijdse voorzieningen. Voorts kan men zich afvragen, hoe het schema er uit zal zien en in hoeverre het bindend is.

Moet vervolgens bij de bepalingen over de H.A.R. niet

worden vermeld, dat dit college in hoger beroep zal beslissen over toelating van studenten tot examens en colleges, zoals in artikel 46 wordt voorgesteld? Met het voorstel, vervat in artikel 9, lid 2, zouden deze leden willen instemmen, wanneer althans de Raad niet alleen advies uitbrengt over het openbare, maar ook over het bijzondere hoger onderwijs, zodat de adviezen wederkerig zouden gelden. Deze adviezen zouden dan ook genuanceerd moeten zijn met vermelding van de opvatting van meerderheid en minderheid.

Tegen een met beslissende stem deelnemen aan de H.A.R. van vertegenwoordigers der bijzondere hogeronderwijsinstellingen hadden deze leden geen bezwaar, mits de mogelijkheden van beïnvloeding en de adviserende functies t.o.v. openbaar en bijzonder onderwijs dan ook volkomen gelijk zouden liggen. In dat geval zouden zij een H.A.R., samengesteld uit leden-vertegenwoordigers van bijzonder en openbaar onderwijs met gelijke status, een zeer gelukkige bijdrage achten tot de samenwerking op de grondslag van de gelijkstelling tussen deze beide vormen van hoger onderwijs.

Resumerend merkten deze leden op, dat zij, ofschoon van oordeel, dat de instelling van een behoorlijk werkende H.A.R. met concrete bevoegdheden één van de belangrijkste nieuwe onderdelen van dit ontwerp zal zijn, waarmee de indiening ervan grotendeels gemotiveerd is, toch op het punt van werkwijze en bevoegdheden van dit orgaan nog wel een uitvoerige nadere verduidelijking noodzakelijk achten.

Verscheidene leden, die vooraansnog tegen de taakomschrijving van de H.A.R., zoals deze in artikel 9 is neergelegd, geen bezwaar hadden, merkten met betrekking tot de verhouding tot de Onderwijsraad op, dat hier van een doublure geen sprake behoeft te zijn. De afdeling hoger onderwijs van de Onderwijsraad zal zich immers kunnen beperken tot het wetgevend werk, hetgeen niet tot de taak van de H.A.R. behoort. Van een ontwikkelingsplan voor het hoger onderwijs zal men, naar de mening van deze leden, niet te veel mogen verwachten. In elk geval dient er tegen gewaakt te worden, dat zulk een plan in een soort dwangbuis onttaardt. De wijze, waarop dit plan min of meer terloops wordt geïntroduceerd, achtten deze leden weinig elegant.

Ook enkele andere leden konden zich in het algemeen met de bepalingen omtrent de H.A.R. wel verenigen. Waar het op aankomt is, of het hoger onderwijs en de wetenschapsbeoefening aan universiteiten en hogescholen gediend kunnen worden door de instelling van een lichaam als hier wordt voorgesteld. Deze vraag kan men naar de mening van deze leden bevestigend beantwoorden. Wel viel het hun moeilijk, in te zien waarvoor het nodig is om dwingend voor te schrijven, dat om de vier jaar ontwikkelingsplannen moeten worden gemaakt. Te veel dynamiek zou immers schadelijk kunnen werken. Ontwikkelingsplannen moeten tot rust kunnen komen en het is bovendien aan twijfel onderhevig, of in de praktijk telkens juist om de vier jaar vruchtbare plannen kunnen worden beraamd. Daarom leek het deze leden beter in artikel 9 slechts te gewagen van op te stellen ontwikkelingsplannen, zonder deze aan een bepaalde periode te binden; het kan veilig aan de H.A.R. zelf worden overgelaten om vast te stellen of en wanneer een ontwikkelingsplan moet worden opgesteld of vernieuwd.

Sommige leden achtten de zelfstandige beoefening van de wetenschap bezwaarlijk te rijmen met een door de Minister vastgesteld ontwikkelingsplan. De zelfstandige beoefening van de wetenschap gaat — aldus deze leden — teloor, wanneer zij, zoals artikel 9 voorschrijft, in de politieke sfeer wordt betrokken. Ook deze leden zouden gaarne vernemen, welk verband er bestaat tussen het ontwikkelingsplan en het elders genoemde schema van uitgaven. Overigens kwam het hun onjuist voor, dat de vertegenwoordigers van de bijzondere universiteiten en hogescholen mede zullen beslissen over het uitbrengen van een advies over het van Rijksweg te geven hoger onderwijs. Zij vreesden bovendien, dat dit veelhoofdige college een bron zal zijn van voortdurende onenigheid, aangezien de belangen van het openbare en bijzondere onderwijs hier telkens tegen elkaar

zullen botsen. Het laatste is immers niet aan een ontwikkelingsplan gebonden, hetgeen zij een van de symptomen achten, waaruit blijkt, dat in dit ontwerp het openbaar hoger onderwijs bij het bijzondere ten achter wordt gesteld.

Wat de samenstelling van de H.A.R. betreft, meenden vele leden, dat de bijzondere instellingen van hoger onderwijs en de hogescholen terecht in gelijke getallen zijn vertegenwoordigd. In een college van overleg en advies over gemeenschappelijke problemen is een dergelijke samenstelling juist te achten, terwijl zij tevens dienstbaar kan zijn aan de goede onderlinge verhouding en samenwerking tussen de verschillende instellingen van hoger onderwijs.

Overigens waren deze leden van oordeel, dat het voorstel betreffende de samenstelling van de H.A.R. er terecht van uitgaat, dat zowel de universiteiten en hogescholen als verschillende wetenschappelijke instituten in de H.A.R. vertegenwoordigd zullen zijn. Zij waren niettemin van mening, dat de H.A.R. primair een contactorgaan tussen de universiteiten en hogescholen dient te zijn. Wanneer bovendien dertig leden door de Kroon worden benoemd buiten de universiteiten en hogescholen om (artikel 11), wordt dit lichaam veel te omvangrijk om nog efficiënt te kunnen werken. Deze leden stelden daarom voor het aantal door de Kroon te benoemen leden te beperken tot ten hoogste tien.

Ook dan zal het intussen nog noodzakelijk zijn, dat de H.A.R. vele zaken in afdelingen en commissies behandelt, zoals voorzien is in de artikelen 14 en 15. Over de samenstelling van deze commissies zwijgt het wetsontwerp. De hier aan het woord zijnde leden vroegen zich af, of dit wel juist is. Zij herinnerden eraan, dat er reeds veel contact en samenwerking is tussen de faculteiten der verschillende universiteiten en hogescholen. Het zou te betreuren zijn, indien de H.A.R. daaraan enige afbreuk zou doen, hetgeen stellig ook niet in de bedoeling van de Regering zal liggen. Is het dan echter niet wenselijk, om in de commissies de faculteiten bijeen te brengen, eventueel vermeerderd met een aantal wetenschappelijke onderzoekers daarbuiten? Een aanvulling van artikel 15 in deze geest gaven deze leden gaarne in overweging.

Ook vele andere leden wensten de H.A.R. niet uitsluitend te zien als een contactorgaan tussen de hoger-onderwijsinstellingen, maar wel degelijk als een mogelijkheid tot een betere wederzijdse beïnvloeding van het maatschappelijk leven. Derhalve zouden zij de H.A.R. meer maatschappelijk georiënteerd willen zien en daartoe samengesteld uit vertegenwoordigers van de hoger-onderwijsinstellingen en uit representanten van maatschappelijke groepen, zo mogelijk paritair. Aangezien ook naar hun mening de omvang van de raad niet te groot moet zijn, ten einde in de practijk de besluitvaardigheid te bevorderen, zou mogelijk volstaan kunnen worden met twee leden uit elk der bestaande instellingen, benevens twintig leden uit maatschappelijke groepen, alsmede een voorzitter, hetgeen te zamen 41 leden vormt. Zij achtten het juist, dat er een gelijke vertegenwoordiging zal zijn voor de universiteiten en hogescholen.

Terwijl verscheidene leden tegen de voorgestelde samenstelling geen bedenking koesterden en van mening waren, dat het bezwaar van de grootte van dit lichaam aanzienlijk beperkt wordt doordat de raad zich in afdelingen verdeelt (artikel 14), was het enkele andere leden opgevallen, dat het hoogleraren-corps daarin te zwak zal zijn vertegenwoordigd. Naar hun opvatting ware voor te schrijven, dat, behalve de rectores magnifici van iedere universiteit en hogeschool, een door de senaat aan te wijzen hoogleraar in de H.A.R. zitting neemt. Dit desideratum gaat er van uit, dat de H.A.R. niet een te groot orgaan is.

Tenslotte stelden verschillende leden de vraag, waarom ook aan de leiders van „andere instellingen”, als bedoeld in artikel 5, het lidmaatschap van de raad niet is gewaarborgd.

§ 6. Rechtspersoonlijkheid van openbare universiteiten en hogescholen

Vele leden konden instemmen met de gedachte om aan de universiteiten en hogescholen geen volledige autonomie, doch

wel rechtspersoonlijkheid toe te kennen. Het verlenen van autonomie zou een slag in de lucht zijn, daar de openbare universiteiten en hogescholen over weinig eigen fondsen en inkomsten beschikken en daarom financieel geheel van het Rijk afhankelijk zouden blijven. Volledige autonomie zou bovendien niet stroken met het karakter van openbaar hoger onderwijs.

De toekenning van rechtspersoonlijkheid zal aan de universiteiten en hogescholen een grotere vrijheid geven in het beheer, en het bestuur dezer instellingen in staat stellen om meer zelfstandig en onder eigen verantwoordelijkheid de belangen van het hoger onderwijs en de wetenschapsbeoefening te bevorderen. Wil dit echter effect sorteren, dan zal het aantal begrotingsposten, die ingevolge artikel 30 jaarlijks moeten worden opgesteld en waarop volgens artikel 31 af- en overschrijving mogelijk is (alleen met betrekking tot één en hetzelfde jaar en niet van het ene jaar op het andere, gelijk deze leden aannamen), beperkt moeten zijn. Deelt de Regering deze mening, zo vroegen zij.

Ook vele andere leden kwam het voor, dat het verlenen van autonomie alsnog wat te ver zou gaan; het zou eerst duidelijker moeten zijn hoe de betrekkingen tussen het Rijk en de instellingen op een verantwoorde wijze geregeld zouden kunnen worden. Nu bovendien slechts één der betrokken instellingen de wens naar autonomie heeft uitgesproken, achtten zij deze kwestie op dit ogenblik ook nog niet opportuun.

Enkele leden waren een andere opvatting toegedaan: zij beurenden het, dat geen rechtsvorm te vinden is om aan de openbare universiteiten en hogescholen autonomie te verlenen. Deze leden achtten het dan ook dringend noodzakelijk, dat aan de universitaire gemeenschap in de zaken der universiteit grotere medezeggenschap wordt toegekend. Dat dit laatste niet voldoende is vastgelegd, achtten zij een van de zwakste plekken van het ontwerp.

Verscheidene leden sloten zich wat dit punt betreft aan bij de opvatting, die door prof. Donner naar voren is gebracht in zijn minderheidsnota bij het rapport van de Commissie-Van der Pot. Terecht wijst deze hoogleraar huns inziens op de mogelijkheid, dat van de uit de zelfstandigheidsverklaring voortvloeiende vrijheid ten aanzien van de benoeming van docenten en de inrichting van het onderwijs een gebruik zal worden gemaakt, dat strijdt met het openbaar karakter van de instellingen.

Andere leden achtten het denkbaar, een figuur van rechtspersoonlijkheid te vinden, waarin het financiële toezicht bij hogere instanties komt te berusten, een regime dus, dat op financieel gebied onder controle is gesteld. Voor de eigen fondsen achtten deze leden overigens geen bijzondere controle nodig.

Wat zal geschieden — zo werd in dit verband tenslotte nog gevraagd — met het vermogen van de te creëren rechtspersonen bij eventuele liquidatie? Dient daartoe niet een bepaling in de wet te worden opgenomen?

Van verschillende zijden rees de vraag, of het toekennen van een lump sum aan de Rijksinstellingen van hoger onderwijs wenselijk is. Naar de mening van vele leden zou daartegen ernstig bezwaar bestaan, indien dit zou betekenen, dat alle uitgaven van een instelling in één totaal en niet-gespecificeerd bedrag worden uitgedrukt, hetwelk dan ieder jaar ter beschikking wordt gesteld. Een begroting toch van de uitgaven voor de kapitaaldienst en exploitatie dient jaarlijks te worden opgesteld en door de Staten-Generaal te worden goedgekeurd, zij het ook, dat op basis der toe te kennen rechtspersoonlijkheid een grotere mate van vrijheid aan de universiteitsbesturen dient te worden toegekend in het beheer der gevoteerde gelden. Met name dachten deze leden hierbij aan de mogelijkheid van overschrijvingen van de ene post op de andere of van het ene jaar op het andere. Een andere vraag is, of jaarlijks aan iedere hoogleraar of groep van hoogleraren een lump sum dient te worden toegekend, waarover zij vrij kunnen beschikken ten behoeve van het door hen te verrichten wetenschappelijk onderzoek. Deze gedachte

verdient — naar de opvatting van deze leden — met het oog op de stimulering van het wetenschappelijk onderzoek aanbeveling. Voor zover de betrokken som uit Rijksmiddelen bestaat, zullen de hoogleraren verantwoording moeten afleggen van de besteding ervan. Voor zover het gelden zijn uit universitaire fondsen (welke laatste zeer nuttig zijn en waarvan de toewijding in omvang ook door particuliere giften zou zijn toe te juichen) en die de universiteitsbesturen zelf beschikbaar stellen aan de hoogleraren en de faculteiten, behoeft hiervan uiteraard geen rekening en verantwoording te worden afgelegd aan het Rijk en de Algemene Rekenkamer. Zo nodig zullen de universiteitsbesturen zelf een interne accountantsdienst moeten instellen om op de juiste besteding dezer gelden controle uit te oefenen.

De hier aan het woord zijnde leden hadden aanvankelijk de indruk, dat de gedachte der rechtspersoonlijkheid niet geheel consequent wordt doorgevoerd, nu het Rijk blijkens artikel 30, vierde lid, via de door de universiteit op te stellen begroting, ook zeggenschap schijnt te krijgen over de eventuele fondsen ener universiteit en volgens artikel 33 een belangrijk aantal beheershandelingen aan de ministeriële goedkeuring is onderworpen. Gaarne zouden deze leden de opvatting van de Regering hierover vernemen. Zij merkten daarbij op, dat zij het onjuist zouden achten, indien het Rijk nu ook controle zou krijgen over de (overigens geringe) eigen fondsen der universiteiten, waarover zij tot nu toe vrij konden beschikken. Indien inderdaad de inkomsten uit de eigen fondsen op de jaarlijkse begroting moeten worden opgevoerd, schijnt dit weinig in overeenstemming met de idee der rechtspersoonlijkheid. Is dit niet het geval, dan heeft dit weer consequenties voor de subsidiëring der bijzondere instellingen van hoger onderwijs, waarvan de hoogte volgens artikel 146 immers afhangt van de door de Minister goedgekeurde begrotingen der Rijksuniversiteiten.

Vele andere leden waren eveneens van mening, dat in het ontwerp te weinig ruimte is gelaten aan de instellingen om invloed uit te oefenen op haar eigen zaken. Zo achtten zij de beperkingen van de artikelen 30 en 33 te stringent. Vooral het bepaalde in artikel 33, 4°., volgens hetwelk de besluiten van curatoren betreffende het aanvaarden van aan de universiteit gemaakte eerstelingen of legaten of gedane schenkingen aan de goedkeuring van de Minister zijn onderworpen, ging hun te ver. De besteding van eigen inkomsten dient huns inziens aan de instellingen zelf overgelaten te worden, zij het, dat bij het opstellen van het schema van uitgaven natuurlijk met eigen inkomsten rekening moet worden gehouden.

Wat de kwestie van de lump sum betreft, vroegen deze leden zich af, in hoeverre het toekennen daarvan (per jaar of over een aantal jaren) te rijmen zou vallen met de ministeriële verantwoordelijkheid. Toch zouden ook zij de gewenste grotere bewegingsvrijheid van de besturen der instellingen op het gebied van leiding en beheer gaarne mede uitgestrekt zien tot een grotere bewegingsvrijheid ten aanzien van het financiële beheer. Zij zouden het op prijs stellen van de Regering een overzicht te ontvangen van de mogelijkheden op dit gebied, terwijl zij ook gaarne zouden vernemen, wat de Regering zich op dit punt in concreto voorstelt bij het invoeren van de nieuwe Hoger-onderwijswet. Naar aanleiding van de suggestie van de hiervoor aan het woord zijnde leden merkten zij op, dat ook zij gaarne een grotere interne bewegingsvrijheid voor hoogleraren, faculteiten en afdelingen in het besteden van de beschikbaar gestelde gelden zouden zien, mits daarover later een behoorlijke verantwoording wordt gegeven. Zij vroegen zich intussen wel af, of het maken van een scheiding tussen verstrekte Rijksmiddelen en eigen fondsen zo gemakkelijk zal zijn. Een instelling met omvangrijke fondsen zou daardoor in een totaal andere positie komen dan een, die zulke fondsen niet bezit. Met name op dit punt zouden deze leden gaarne het oordeel van de Regering vernemen.

Verscheidene leden, die zich met de bepaling van artikel 30, vierde lid, alleszins konden verenigen, doch het aantal onderwerpen, genoemd in artikel 30, waarvoor goedkeuring van de Minister vereist is, rijkelijk groot achtten, zouden voorts tegen het toekennen van een lump sum ernstige beden-

king hebben. Terecht is deze gedachte dan ook naar hun mening in het ontwerp niet aanvaard. Met de bepalingen, welke er thans toe strekken om aan de openbare universiteiten en hogescholen een grotere mate van zelfstandigheid te verschaffen, kan naar hun mening gevoelig worden volstaan.

In dit verband werd nog gevraagd, wat de Regering denkt van de opvatting van de Algemene Rekenkamer, vertolkt in haar schrijven van 24 November 1952 aan de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, van welke brief de Tweede Kamer een afschrift heeft ontvangen. De Rekenkamer betoogt, onder verwijzing naar een aantal artikelen, dat ook bij de nieuwe regeling van het hoger onderwijs de Regering op de essentiële punten van het financiële beleid de teugels in handen blijft houden, terwijl daarentegen het onafhankelijke repressieve toezicht van de Rekenkamer vervalt, zodat de comptabelen van de Rijksuniversiteiten en de Technische Hogeschool niet meer aan haar rekenplichtig zullen zijn. Deelt de Regering voorts in het bezwaar van de Rekenkamer, dat door het losmaken van telkens meer Rijksinstellingen van de bestaande comptabiliteitsvoorschriften de eenheid in het beheer van Rijksgelden en -goederen wordt verbroken en een minder juist inzicht in 's Rijks geldelijke toestand ontstaat? Wat denkt de Regering van de suggesties van de Rekenkamer om binnen het kader van de Comptabiliteitswet tot een grotere vrijheid voor het college van curatoren te komen bij het beschikken over de gelden, die bij de Begrotingswet zijn toegestaan?

Sommige leden, die reeds eerder op een huns inziens te duchten achterstelling van het openbaar bij het bijzonder hoger onderwijs hadden gewezen, vonden in de kwestie van de rechtspositie der openbare instellingen, zoals deze in het wetsontwerp wordt geregeld, aanleiding hierop nader in te gaan. Juist op dit punt toch blijkt naar hun mening zonneklaar, dat de bijzondere instellingen in een veel gunstiger positie verkeren dan de Rijksuniversiteiten en -hogescholen. Terwijl de eerste nagenoeg vrij zijn in de keuze van de docenten, hebben de Rijksuniversiteiten en -hogescholen in dezen zo goed als geen zeggenschap. De docenten worden benoemd door de Kroon; curatoren hebben slechts de bevoegdheid een aanbeveling op te maken. De benoeming van docenten aan de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam staat onder supervisie van de Kroon. Dit laatste geldt eveneens voor de „inrichting van de universiteit” (artikel 127). De bijzondere universiteiten en hogescholen staan daarentegen slechts onder toezicht van een commissie (artikel 217), die tot taak heeft toe te zien, dat de voorschriften van de wet worden nageleefd. Met de ontwikkeling van het te geven onderwijs heeft zij zich dus niet in te laten. Ook zijn curatoren van de Rijksuniversiteiten en de technische hogeschool geenszins vrij datgene te doen wat zij nodig achten voor efficient hoger onderwijs en de ontwikkeling van de wetenschap. De Minister toch stelt het schema van uitgave vast en daarna stellen curatoren met inachtneming van dit schema een begroting van inkomsten en uitgaven vast. De bijzondere universiteiten daarentegen hebben wel de mogelijkheid eigen middelen aan te wenden ter verbetering van het onderwijs. Bovendien zullen zij meer dan Rijksinstellingen met schenkingen en legaten worden begiftigd en daardoor over meer eigen middelen beschikken.

Hoe de Regering zich de zelfstandigheid der Rijksuniversiteiten voorstelt, welke zij zelf „een algemeen aanvaarde eis van internationaal wetenschappelijk verkeer” noemt (Memorie van Toelichting, blz. 4), moge, aldus deze leden, blijken uit een andere passage uit de Memorie van Toelichting (blz. 4): „Natuurlijk (!) kan pas tot toekenning van rechtspersoonlijkheid worden overgegaan, wanneer er deugdelijke waarborgen zijn voor efficient beheer en beleid alsmede voor de inpasbaarheid (!) van het hoger onderwijs- en wetenschapsbeleid in het totale Regeringsbeleid”. Het ontwerp heeft derhalve ten doel in plaats van een grotere vrijheid aan de Rijksinstellingen te verschaffen de ontwikkeling van de wetenschap te kluisteren en ondergeschikt te maken in het totale Regeringsbeleid. Hier komt — naar de uitdrukking van deze leden — de totalitaire aap uit de mouw: een wetenschapsbeleid, dat ingepast moet worden in het totale Regeringsbeleid, leidt geen wetenschap meer, doch wordt

geleid. Zal in geval van een wisseling van het Kabinet ook een verandering van het wetenschapsbeleid te verwachten zijn? Deze kans is bij het voorgestelde systeem uiteraard niet weg te cijferen, hetgeen het hele systeem reeds veroordeelt.

Van verschillende andere zijden merkte men op, dat de aangehaalde passage in dit betoog toch wel volkomen wordt misverstaan. Aan de zelfstandigheid der wetenschapsbeoefening aan een instelling van hoger onderwijs is in ons land nimmer op enigerlei wijze afbreuk gedaan. Wanneer aan de universiteiten en hogescholen rechtspersoonlijkheid wordt toegekend, zal dit haar vrijheid en onafhankelijkheid nog slechts kunnen versterken. Dat de Regering, alvorens tot het verlenen van rechtspersoonlijkheid over te gaan, daartoe zekere normen stelt, is niet minder dan noodzakelijk, nu het om de besteding van Rijksgelden gaat, waarvoor zij in laatste instantie verantwoordelijk is; deze normen zullen evenwel een zuiver uitwendig karakter dragen en in generlei opzicht zich inlaten met de inhoud van het te geven onderwijs.

Wat de veronderstelde achterstelling van het bijzondere bij het openbare hoger onderwijs betreft, wensten zeer vele leden te volstaan met de opmerking, dat van zulk een achterstelling noch onder de bestaande wet noch in het voorgestelde systeem sprake is. Dat de Overheid voor het van harentwege verschafte onderwijs een bijzondere verantwoordelijkheid bezit, hetgeen een andere wijze van behandeling van de Rijksinstellingen dan van particuliere instituten met zich brengt, was voor deze leden vanzelfsprekend.

§ 7. Het bestuur van openbare universiteiten en hogescholen

Het wetsontwerp gaat — aldus vele leden — uit van de gedachte ener tweehoofdige leiding (art. 25). Curatoren beheren onder meer de gebouwen en inkomsten, stellen de begrotingen op, waken voor de naleving van wettelijke bepalingen (artt. 29 e.v.), terwijl de senaat en de faculteiten de belangen van wetenschap en studie behartigen (artt. 38 e.v.). Met een dergelijke opzet, waarbij de wet zelf de taak en de competentie van beide instanties in het algemeen aangeeft, konden deze leden zich in beginsel verenigen, al behoeft deze regeling h.i. in tweeërlei opzicht aanvulling.

Vooreerst dient te worden voorzien in een beraad en overleg tussen beide instanties, want de bemoeiingen van curatoren enerzijds en van de senaat anderzijds raken elkander voortdurend. Het door curatoren te voeren beleid heeft — zoals de ervaring reeds meermalen heeft uitgewezen — grote betekenis voor de ontwikkeling van het onderwijs en de wetenschap; ook de curatoren moeten plannen opstellen om, met het oog op de eisen van de maatschappij, de universiteit steeds dienstbaar te doen zijn aan de gemeenschap. Uiteindelijk doen curatoren de voordracht voor de benoeming van hoogleraren en docenten; zij dienen de begrotingen in — alle aangelegenheden, die voor de senaat en de faculteit van grote betekenis zijn. Anderzijds dragen de faculteiten, en voornamelijk de hoogleraren, die directeur zijn van laboratoria, instituten en klinieken in de B-faculteiten, een grote verantwoordelijkheid voor het beheer er van en voor de besteding der daarvoor uitgetrokken gelden, waarvoor zij dan ook verantwoording schuldig zijn aan het college van curatoren. Gegeven deze feitelijke situatie kwam het deze leden gewenst voor te bepalen, dat curatoren de senaat, de faculteit, de wetenschappelijke staf moeten raadplegen in voor de genoemde instanties belangrijke zaken, met name indien curatoren van ontvangen adviezen (zoals bij benoemingen en begrotingen) menen te moeten afwijken. Hoewel de beslissing bij curatoren moet blijven liggen, zal een openhartig beraad — zoals uit de ervaring ook meermalen is gebleken — niet alleen de goede verstandhouding gunstig beïnvloeden, maar ook dienstbaar kunnen zijn aan de bevordering van het onderwijs en de wetenschap.

Vervolgens dient het wetsontwerp naar het oordeel van deze leden te worden aangevuld met een bepaling, waarbij het curatorencollege wordt aangewezen om in alle zaken, waarin de wet niet heeft voorzien, een beslissing te kunnen nemen. Het is immers onmogelijk om bij de wet in alles te voorzien, ter-

wijl de aan universiteiten en hogescholen toe te kennen rechts-persoonlijkheid impliceert, dat er uiteindelijk één verantwoordelijke bestuursinstantie is voor de betrokken rechtspersoon. Men zou hiervoor een superorgaan kunnen construeren, waarin curatoren en senaat beide vertegenwoordigd zijn. Een dergelijke constructie maakt de zaak echter nodeloos ingewikkeld, terwijl zij in het systeem der wet, dat in de hoofdzaken de taak en de competentie van curatoren en senaat duidelijk afbakt, geenszins noodzakelijk is.

In artikel 26 — zo vervolgden deze leden — wordt bepaald, dat de rector-magnificus en één der docenten de curatorenvergaderingen zullen bijwonen, terwijl een vertegenwoordiger van de wetenschappelijke staf kan worden toegelaten. Alhoewel zij de mogelijkheid van een ontwikkeling in deze richting niet wilden uitsluiten, kon de regeling zelf bij hen geen onverdeelde instemming vinden. De verantwoordelijkheden van het curatorencollege enerzijds en van de senaat anderzijds liggen in een verschillend vlak. En is zulk een permanente vertegenwoordiging van de senaat in het curatorencollege wel nodig, indien de wet het overleg en beraad tussen curatoren en senaat (resp. faculteiten, wetenschappelijke staf) imperatief voorschrijft? In ieder geval kwam het deze leden voor, dat, indien artikel 26 in deze vorm blijft gehandhaafd, ook de president-curator of een andere vertegenwoordiger van het curatorencollege de vergaderingen van de senaat en de faculteiten moet kunnen bijwonen.

Is het wel juist imperatief voor te schrijven, dat ten minste drie curatoren moeten behoren tot de afgestudeerden der universiteit, zo vroegen deze leden tenslotte. Daar in het curatorencollege gewoonlijk deskundigen op verschillende terreinen worden opgenomen en dezen toch ook zoveel mogelijk op niet al te verre afstand van de universiteit dienen te wonen, kan het imperatief voorschrift praktisch wel eens onuitvoerbaar zijn. Is het daarom niet beter alleen de wenselijkheid uit te spreken?

Vele andere leden konden instemmen met de voorgestelde dubbele leiding in het bestuur en beheer der universiteiten en hogescholen. Zij meenden, dat conflicten wellicht dikwijls zullen worden voorkomen doordat van den beginne de curatoren en de dagelijkse leiding van de senaat een voorgeschreven regelmatig contact met elkaar hebben. Ook nu reeds is het onvermijdelijk, dat de rector (lid, adviserend lid of ook géén bijzitter in de vergaderingen van het college van curatoren) in conflicten gemengd wordt. De Delftse praktijk, volgens welke de rector de curatorenvergadering bijwoont, schijnt goed te bevallen. Is dat ook de mening van de Regering? Zo ja, wil zij dan de Kamer nader inlichten, waarom de voorgestelde structuur is gekozen en b.v. aan de rector-magnificus en het andere lid van de senaat geen stemrecht in de collegevergaderingen zal worden verleend?

Enkele leden merkten op dat, hoewel het schijnt, dat de artikelen 25 en 38 de senaat zeggenschap waarborgen, de senaat toch in het college van curatoren — dat de inkomsten beheert en over de uitgaven beslist (art. 31) — zijn stem niet tot gelding kan brengen. In artikel 26 ware daarom h.i. voor te schrijven, dat de rector-magnificus en de andere vertegenwoordiger van de docenten stemrecht hebben als lid. Op deze wijze zal een coördinatie van de werkzaamheden van de senaat en die van de curatoren worden bereikt. Bovendien ware in artikel 35, derde lid, in plaats van „de senaat gehoord” te spreken van „in overeenstemming met de senaat”, terwijl voorts ware te bepalen, dat curatoren verplicht zijn aan de Minister de adviezen van de senaat over te leggen, vooral indien een voorstel of advies van curatoren afwijkt van het advies van de senaat, een faculteit of een afdeling.

Bij verscheidene leden was de vraag gerezen of het geen aanbeveling zou verdienen, te bepalen, dat naast de rector de ab-actis tegenwoordig kan zijn.

Andere leden vroegen, of het inderdaad de bedoeling van het derde lid van artikel 26 is imperatief voor te schrijven, dat de rector alle vergaderingen zonder uitzondering zal bijwonen.

Tenslotte merkten vele leden op, dat zij in het wetsontwerp node een formele erkenning van de wetenschappelijke staf hadden gemist. De geëigende plaats, waar dit gemis hersteld

zou kunnen worden, is h.i.: afdeling III, hoofdstuk II, § 2, waar achtereenvolgens het curatorium, de senaat en de faculteitsbesturen worden omschreven.

§ 8. Rijksuniversiteiten

Vele leden erkenden, dat de voorgestelde regeling van het ontzeggen van de toelating tot de examens (art. 46) theoretisch juist is, maar zij meenden, dat deze in de praktijk toch grote bezwaren zal oproepen: zij vreesden verzet van de zijde der studenten, moeilijkheden voor de hoogleraren bij het afnemen van examens, enz. Van veel praktische waarde achtten deze leden het instituut van het consilium abeundi overigens niet. Zij hechtten meer betekenis aan positieve maatregelen, zoals de aanpassing van de studieprogramma's en exameneisen aan de behoeften van deze tijd, en aan de bevordering van goede selectiemethoden. In ieder geval is de H.A.R. naar de mening van deze leden een weinig geschikt orgaan om ten deze in beroep te adviseren; dit lichaam staat immers veel te ver van de bij een consilium abeundi betrokken instanties af. Nog eerder zou het college van curatoren tot het geven van een juist advies in staat zijn, daar het de concrete omstandigheden beter kent.

Vele andere leden leek het — in tegenstelling tot enkele leden, die van oordeel waren, dat de weigering van toelating tot de examens zonder meer uit het ontwerp dient te vervallen — wel noodzakelijk enige beperking aan te brengen in de toegelaten studietijd en in de toelating tot de examens, doch de regeling, welke het ontwerp voorstelt kwam hun voorsnog te stringent voor. Deze leden aanvaardden dus het beginsel, doch hadden tegen de praktische uitwerking bezwaar, met name tegen de termijn, waarbij zij opmerkten, dat het overdrijven van de exameneisen door sommige hoogleraren aan een verlengde studieduur in vele gevallen niet vreemd zal zijn. Wil men uitsluiting van de toelating tot examens en colleges aanvaarden, dan moet het zwaartepunt komen te liggen bij de eerste examens, want het is voor een student, die reeds kandidaats- of propaedeutisch examen heeft gedaan en later voor het doctoraal examen wordt afgewezen, veel zwaarder om de studie op te geven dan wanneer men dit in eerste jaren moet doen. De hier aan het woord zijnde leden vroegen in dit verband, of de Regering kan mededelen, hoever het overleg tussen senaat en studenten in Delft om tot overeenstemming omtrent een methode van afwijzing te komen, is gevorderd. Zij wezen verder op het laatste lid van artikel 45, mede van toepassing verklaard in het laatste lid van artikel 46, waaruit de conclusie getrokken zou kunnen worden, dat een afwijzing alleen bindend is voor de openbare instellingen voor hoger onderwijs, zodat de afgewezenen zich alsnog zou kunnen wenden tot een instelling voor bijzonder hoger onderwijs. Acht de Regering dit een juiste figuur?

De leden, hier aan het woord, juichten van harte de uitbreiding toe van de academische opleiding tot hen die een opleiding wensen voor candidaat-notaris, candidaat-archivaris, accountant, belastingdeskundige en praktiserend psycholoog (artikel 87, vierde lid). Eveneens begroetten zij de instelling van een baccalauriaatsstudie (artikel 87, vijfde lid) met instemming. Zij achtten dit een van de belangrijkste vernieuwingen van het ontwerp, waardoor ook aan deze categorie een algemeen inzicht in de academische denkmethoden en de stand van de wetenschap op het terrein van deze speciale vakken wordt verschaft. Er moet echter, naar de mening van deze leden, voor deze studie een eigen opzet worden geschapen en niet een studie op de basis van het candidaatsexamen. Wel moet voor de baccalaureus voortzetting van de studie ter bereiking van verder liggende universitaire examens mogelijk worden gemaakt, en dan met vrijstelling van het candidaatsexamen voor die vakken waarin hij reeds voldoende geëxamineerd is. Overigens zouden deze leden voor hen, die deze studie wensen, op den duur een gemakkelijker toelating willen bereiken op de voet van de regeling, welke thans geldt voor hen, die ouder dan 30 jaar zijn, maar zij meenden, dat het ogenblik daarvoor eerst gekomen zal zijn wanneer deze opleiding in de praktijk gemeen-

goed is geworden, zodat daaraan niet de gedachte van enige minderwaardigheid kan worden verbonden.

Veel andere leden waren er nog niet van overtuigd, dat de invoering van het baccalaureaat wenselijk is. Het betreft hier een aan het buitenland ontleend diploma, dat in ons hoger onderwijs slecht past. Mocht het voorstel evenwel worden gehandhaafd, dan achtten zij de toevoeging van de woorden „na het candidaatsexamen”, welke niet voorkwamen in het voorontwerp-Van der Pot, terecht aangebracht. Hoewel het candidaatsexamen als vooropleiding én voor het baccalaureaat én voor het doctoraat een tweeslachtig karakter krijgt, wordt door bedoelde toevoeging het academisch niveau van de baccalaureaatsstudie gewaarborgd, terwijl er een preventieve werking van uitgaat tegen een mogelijke vervanging van de middelbare acten door het baccalaureaatsdiploma.

§ 9. Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam

Het bestaan en de handhaving van de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam gaf aanleiding tot de vraag, of hierdoor het voeren van een nationaal beleid ten aanzien van het aan openbare universiteiten te geven hoger onderwijs niet in gevaar wordt gebracht. Vele leden achtten deze vraagstelling niet juist. De openbare universiteit te Amsterdam is — zo merkten zij op — ingeburgerd en nodig. Wel vroegen zij, in welk opzicht aan de kosten, door de gemeente Amsterdam voor haar universiteit te maken, kan worden tegemoet gekomen, en waarom ten aanzien van deze instelling sprake is van een „college van zeven personen” (artikel 128, eerste lid) in plaats van een college van curatoren. Verder vroegen zij, of nu ook in Amsterdam een nieuwe faculteit bij de wet moet worden ingesteld.

Veel andere leden waren, bij alle waardering, die ook zij voor de Gemeentelijke Universiteit hebben, van mening, dat aan een goede coördinatie tussen deze universiteit en de Rijksuniversiteiten het een en ander heeft ontbroken. In tegenstelling tot de Rijksuniversiteiten en de Technische Hogeschool, waar de eenhoofdige leiding van de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen althans enige coördinatie kan waarborgen, is de Gemeentelijke Universiteit geheel vrij in de keuze der studierichtingen, in de aanschaffing van apparatuur, in het aantrekken van hoogleraren en docenten. Voor een nationaal hoger onderwijs en een nationaal wetenschapsbeleid is ook in dit wetsontwerp de grondslag niet gelegd.

Dat ook aan de Gemeentelijke Universiteit rechtspersoonlijkheid moet worden toegekend, werd door deze leden onderschreven. Zij voegden eraan toe, dat zulks h.i. ook door de Gemeenteraad van Amsterdam kon geschieden; deze immers regelt volgens artikel 127 de inrichting van de universiteit. Weliswaar moet daaraan goedkeuring worden gegeven bij Koninklijk besluit, doch het is moeilijk aan te nemen, dat deze zou worden geweigerd, daar de wet aan alle Rijksuniversiteiten reeds rechtspersoonlijkheid toekent.

§ 10. Bijzondere universiteiten

In het ontwerp (artikelen 144 e.v.) wordt het bestaande subsidiesysteem voor de bijzondere universiteiten gehandhaafd. Dit gaf vele leden aanleiding tot het stellen van de vraag, of van de gelegenheid der totstandkoming van een nieuwe hogeroonderwijswet geen gebruik dient te worden gemaakt om dit systeem te veranderen. De volgende overwegingen stonden hun daarbij voor de geest:

1. Het bestaande systeem, gekenmerkt door een objectief maximum (percentage der gemiddelde exploitatiekosten van de Rijksuniversiteiten en het Academisch Ziekenhuis) en een subjectief maximum (percentage der eigen netto-exploitatiekosten van de bijzondere universiteit en het Academisch Ziekenhuis) heeft er in de praktijk toe geleid, dat vele discussies ontstaan over de vaststelling van die exploitatiekosten. Telkenmale doet zich de vraag voor, wat hieronder valt en wat niet, en waarop ten gevolge daarvan de subsidiebedragen moeten worden gefixeerd.

2. Die moeilijkheden zullen naar alle waarschijnlijkheid nog groter worden als het nieuwe ontwerp wordt aanvaard. Want dit spreekt in artikel 30, vijfde lid, bij de begroting van de Rijksuniversiteiten van jaarwedden der docenten en beambten, onderhoud van gebouwen en meubilair, aanvulling en uitbreiding van verzamelingen en hulpmiddelen voor het onderwijs, sociale voorzieningen ten behoeve van de studenten, terwijl in artikel 146, dat de exploitatiekosten der bijzondere universiteiten omschrijft, gesproken wordt van de kosten voor de algemene dienst, het onderwijs met uitzondering der faculteiten, de faculteiten, het ziekenhuis. Het verschil in opstelling der begrotingen voor de Rijksuniversiteiten en de bijzondere instellingen doet alleen maar vrezen, dat er tussen deze laatste en het Ministerie nog meer verschil van mening zal rijzen over het al dan niet subsidiabel zijn der begrotingsposten van de bijzondere instellingen.

3. Bij het bestaande systeem van subsidiëring in de nettokosten komt de vrijheid van inrichting van het bijzonder hoger onderwijs feitelijk in het gedrang. Want dit systeem leidt ertoe, gelijk de ervaring heeft bewezen, dat het Ministerie zich gaat mengen in de besteding der gelden en zich gaat bezighouden met de kwestie der doelmatigheid en omvang der uitgaven.

Ten aanzien van de vraag, door welk systeem van subsidiëring het bestaande stelsel dan moet worden vervangen, bepaalden deze leden zich aanvankelijk tot het aangeven van de volgende hoofdlijnen.

1. De subsidiëring geschiede enerzijds niet op basis van de netto-kosten van het bijzonder hoger onderwijs, doch worde anderzijds wel gebonden aan een maximum percentage van de Rijksuitgaven voor het openbaar hoger onderwijs. Dit percentage zelf, alsmede de maatstaf voor de berekening der Rijksuitgaven, dienen dan nader te worden vastgesteld. Het zogenaamde subjectieve maximum vervalt.

2. Jaarlijks dienen de rekeningen der uitgaven door de bijzondere instellingen te worden overgelegd, ten bewijze, dat de uitgaven gedaan zijn voor universitaire doeleinden in de ruimste zin van het woord.

Naast het subsidiëringssysteem moet ook aandacht gegeven worden aan de subsidiebedragen zelf, welke aan de bijzondere instellingen toekomen op grond van de bepalingen der huidige wet. Deze bedragen zijn naar het oordeel van de hier aan het woord zijnde leden bepaald te laag te noemen. In 1948 is de wetgever ervan uitgegaan, dat de bijzondere instellingen, die naar algemeen gevoelen haar bestaansrecht hadden bewezen en een aanzienlijke bijdrage tot het Nederlands wetenschappelijk leven leverden, een gedeelte der kosten zelf zouden blijven dragen. Aan dit laatste wilden deze leden niet tornen, maar de grootte van die eigen bijdrage en van de tegemoetkoming uit 's Rijks kas is een kwestie van redelijkheid en billijkheid, die slechts bevredigend kan worden opgelost als met alle feitelijke omstandigheden rekening wordt gehouden. Nu heeft zich in die feitelijke omstandigheden sedert 1948 een belangrijke ontwikkeling voltrokken. De materiële kosten zijn mede ten gevolge van de devaluatie aanmerkelijk gestegen; de salarissen der docenten en beambten zijn belangrijk verhoogd; en het hoger onderwijs zelf heeft in weinige jaren een groei en uitbreiding te zien gegeven als in vele decennien niet is voorgekomen. Daardoor staan de voor eigen rekening blijvende kosten niet meer in verhouding tot wat redelijkerwijze uit particuliere giften en bijdragen verwacht kan en mag worden, al zijn ook deze laatste in vergelijking met 1948 iets gestegen. Deze leden drongen er dan ook met alle kracht op aan, dat de toe te kennen subsidiebedragen verhoogd zullen worden, hetgeen òf mede het gevolg zou moeten zijn van een nieuw systeem van subsidiëring, òf — indien daarover geen overeenstemming zou kunnen worden verkregen — bereikt zou moeten worden door een verhoging der bestaande, in de wet genoemde subsidie-percentages.

Ook verscheidene andere leden vroegen zich af, of de thans geboden gelegenheid niet moet worden aangegrepen om het bestaande subsidiesysteem te verbeteren door aan de bijzondere universiteiten meer tegemoet te komen. Deze universitei-

ten moeten zeer grote kapitaalsuitgaven doen, o.a. voor de oprichting van een medische faculteit, terwijl deze faculteit het bestaan van een wis- en natuurkundige faculteit veronderstelt. De medische faculteit eist het oprichten van laboratoria, klinieken, enz. en brengt zeer hoge huisvestingskosten met zich mee. Onder de huidige omstandigheden is het bovendien niet eenvoudig om particuliere gelden hiervoor disponibel te krijgen. Hoewel ook deze leden het derhalve zouden toejuichen, wanneer het subsidie voor de bijzondere universiteiten verhoogd zou worden, wilden zij wel aanstonds opmerken, dat zij geen voorstanders zijn van een 100 %-vergoeding van de huisvestingskosten. Huns inziens behoren ook in de eigen kring, waaruit de desbetreffende universiteit voortkomt, belangrijke bedragen te worden bijeengebracht.

De hier aan het woord zijnde leden zouden gaarne van de Regering vernemen, welke practijk de werking van de subsidieverlening tot nu toe tot gevolg heeft gehad. Daarover is weinig bekend en zij zouden er gaarne iets naders over vernemen. Hoe stelt b.v. de Regering zich voor subsidie voor huisvestingskosten te geven? Zal dit gaan op grond van een bepaald subsidie à fonds perdu, of zal dit zijn in de vorm van annuïteiten, die voor pl.m. 40 jaren ter beschikking worden gesteld?

Vele andere leden hadden er op formele gronden bezwaar tegen de bestaande subsidieregeling bij deze gelegenheid te herzien. Bij de jongste verbetering van deze regeling in 1948, dus nog betrekkelijk kort geleden, heeft men in het parlement van alle zijden zijn instemming met de toen ingediende voorstellen betuigd. De hier aan het woord zijnde leden konden daarom niet inzien waarom deze regeling thans weer zou moeten worden gewijzigd. De wezenlijke betekenis van het onderhavige wetsontwerp ligt h.i. in een aantal voorgestelde wijzigingen, welke in § 1 zijn opgesomd, maar zeker niet in het opnemen van de subsidieregeling in de wet. Dit laatste is uit een oogpunt van eenvoud en systematiek geschied; de Regering heeft dan ook op dit punt geen wijzigingen voorgesteld. Wanneer nu de zo geheel eigensoortige materie van de subsidiëring bij de behandeling van dit wetsontwerp op de helling wordt gebracht, wordt de opzet, welke de Regering bij de indiening van het ontwerp voor ogen stond, doorkruist, en het is niet denkbeeldig, dat de totstandkoming van een nieuwe hoger-onderwijswet hierdoor in gevaar zou komen.

In tegenstelling met zeer vele leden, die betoogden, dat de practijk van het bestaande subsidiëringssysteem heeft uitgewezen, dat de bijzondere universiteiten voor wat betreft de verschillende studierichtingen (waarbij zij met name dachten aan sociale en politieke wetenschappen) niet kunnen doen wat zij gewenst achten, als gevolg van bezwaren, die van de zijde van het Departement van Financiën op grond van de wettelijke bepalingen gemaakt worden, kwam het deze leden voor, dat de vrijheid van het bijzonder hoger onderwijs in het bestaande systeem voldoende is gewaarborgd. Wel wilden zij er op wijzen, dat in artikel 213, tweede lid, een krachtiger terminologie gebezigd wordt dan in de Memorie van Toelichting; zij gaven aan de laatste de voorkeur.

De eerder aan het woord zijnde leden konden de bezwaren tegen een wijziging van de subsidiebepalingen niet goed begrijpen. De totstandkoming van een geheel nieuwe hoger-onderwijswet achtten zij bij uitstek de gelegenheid om de bestaande regelingen op dit gebied aan een herziening te onderwerpen. Bovendien is, zoals zij eerder betoogden, de feitelijke situatie sedert 1948 zodanig veranderd, dat een herziening van de toen geaccepteerde regeling alleen op die grond al gerechtvaardigd mag heten. De betekenis van het wetsontwerp wordt trouwens wel enigszins willekeurig beperkt, wanneer men deze slechts ziet in de in § 1 opgesomde punten. De regeling van de subsidiëring van het bijzonder onderwijs in een wet, die over het openbaar en het bijzonder onderwijs beide handelt, is volstrekt niet een „zo geheel eigensoortige materie”; integendeel, het is een welhaast vanzelfsprekende aangelegenheid. Overigens waren ook deze leden geen voorstanders van een subsidiëring van het bijzonder onderwijs tot 100 % van de netto-uitgaven.

Artikelen

Artikel 2. Geeft de term „opgericht” (tweede lid) wel voldoende de bedoeling weer? Wellicht zou „opgericht en in stand gehouden” juist zijn, zo meenden verschillende leden. Andere leden vreesden echter, dat een dergelijke toevoeging aanleiding tot misvatting zou kunnen geven.

Artikel 3. De vraag rees of de woorden „onder inachtneming van” niet behoren te worden vervangen door het woord „behoudens”.

Artikel 7. Verschillende leden achtten dit artikel overbodig, aangezien het weinig meer bevat dan datgene, waarop ten onzent het hoger onderwijs zich jaar en dag pleegt te richten.

Artikel 9. Verschillende leden achtten de terminologie van de eerste alinea minder juist; zij vroegen zich af, of deze zinsede niet beter in diez voege zou kunnen worden geredigeerd, dat tot uitdrukking wordt gebracht, dat de Hoge Academische Raad bestemd is om het nodige verband tussen de betrokken instellingen onderling en de maatschappij te verzekeren.

Artikel 12. Is het redactioneel niet juist de woorden „na ontvangst van” te vervangen door „uit”? In de tweede alinea ware in plaats van „doch” te lezen: en.

Artikel 14. Men vroeg zich af, of het taalkundig niet juist zou zijn de eerste volzin aldus te lezen: De Raad splitst zich in afdelingen.

Artikel 15. Uit redactioneel oogpunt zouden verschillende leden er de voorkeur aan geven de aanhef van dit artikel als volgt te lezen: De Raad kan commissies vormen, hetzij om hem te dienen van prae-adviezen, hetzij om rechtstreeks . . . . .

De slotzin van dit artikel ware om dezelfde reden als volgt te lezen: De leden der commissie hebben als zodanig allen gelijke bevoegdheid.

Artikel 17. Verschillende leden zouden gaarne nader worden ingelicht omtrent de positie van de secretaris. Naar het hun aanvankelijk voorkwam is bij de huidige redactie de mogelijkheid geenszins uitgesloten, dat deze functionaris het karakter van zijn positie als ondergeschikte van de Raad uit het oog verliest.

Artikel 18. Uit redactioneel oogpunt zou het, naar het gevoelen van enkele leden, aanbeveling verdienen de eerste volzin als volgt te lezen: De leden van de Raad en van een commissie zijn allen bevoegd hun gevoelen over een aanhangige aangelegenheid kenbaar te maken.

In de slotzin werd het woord „aanwezige” overbodig geacht. Aan andere leden leek het juist te bepalen, dat de leden van de Raad of van een commissie bevoegd zijn hun gevoelen over een aanhangige aangelegenheid afzonderlijk kenbaar te maken. Aldus wordt de mogelijkheid geopend tot het indienen van minderheidsnota's, waarbij voorop staat, dat de Raad of een commissie als geheel de verantwoordelijkheid draagt voor het collegiaal advies.

Artikel 20. Moet in de laatste zin niet het woord „aanwezige” worden ingevoegd tussen „bijzondere” en „universiteit”?

Artikel 23. Het woordje „ons” dient met een hoofdletter geschreven te worden.

Artikelen 24 en 156. Verwezen moge worden naar de in § 5 opgenomen vraag, in welke verhouding het vierjarig schema van uitgaven ex art. 24 en 156 staat tot het vierjarig ontwikkelingsplan ex art. 9. Vele leden meenden, dat dit laatste enerzijds voor iedere universiteit en hogeschool afzonderlijk een weerspiegeling zou zijn van het eerste, en dat anderzijds het vierjarig schema van uitgaven ook de gewone en de kapitaalsdienst van elke inrichting zou omvatten. Is deze zienswijze juist, zo vroegen zij?

Vervolgens rees dan de vraag, welk karakter dit vierjarig schema heeft. Volgens art. 30, tweede lid, moeten de jaarlijkse

begrotingen door de curatoren worden opgesteld „met inachtneming van het schema van uitgaven”. Zijn curatoren op grond hiervan aan het schema gebonden, en zo ja, acht de Regering deze binding gewenst? Curatoren zijn vaak afhankelijk van de initiatieven van de in functie zijnde hoogleraren en moeten telkens opnieuw rekening houden met opkomende behoeften. Is daarom een binding aan een van te voren opgesteld vierjarig schema wel wenselijk?

Tenslotte werd, analoog aan het gestelde bij art. 9, ook hier gevraagd of de Staten-Generaal aan dat vierjarig schema zijn gebonden bij de vaststelling der jaarlijkse begrotingen. Zou het niet juister zijn in art. 24, laatste lid, tevens te bepalen, dat de curatoren-colleges aan de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen voorstellen doen inzake het vierjarig schema van uitgaven?

Artikel 25. Is het niet juister te lezen: „ener universiteit” in plaats van „een universiteit betreffende”? De slotzin van het artikel gaf aanleiding tot de vraag, welke opzichten bedoeld zijn, alsook of het niet juister zou zijn te bepalen dat de faculteiten enz. aan de leiding „deelhebben”.

Sommige leden achtten het onjuist dat niet alleen het beheer en het toezicht maar ook de leiding van de universiteiten mede wordt opgedragen aan het college van curatoren. Wel zegt artikel 38, dat de senaat in het bijzonder de gemeenschappelijke belangen van wetenschap en studie behartigt, maar in de daaropvolgende artikelen zoekt men vergeefs naar enige bevoegdheid van de senaat ter vervulling van deze taak. Alleen voor de studie worden haar enige tuchtrechtelijke bevoegdheden verleend. Feitelijk berust de behartiging van de belangen van de wetenschap bij het college van curatoren, dat immers volgens artikel 30 een begroting van inkomsten en uitgaven indient. Wel zendt het college van rector en assessoren een raming van de uitgaven bij de curatoren in, doch dezen zijn aan die raming blijkbaar niet gebonden. De senaat wordt dus ook in dit opzicht feitelijk geheel en al ter zijde gesteld. Ook uit andere artikelen blijkt, dat het in de bedoeling ligt de senaat meer en meer op de achtergrond te schuiven, hetgeen in strijd geacht moet worden met een behoorlijke behartiging van de belangen van de wetenschap en hare ontwikkeling.

Artikel 26. Sommige leden zouden in plaats van oud-studenten (eerste lid) liever gelezen zien: afgestudeerden.

Het tweede lid regelt wel de aftreding van curatoren, maar vergeet — aldus vele leden — te vermelden, dat zij herbenoembaar zijn.

De redactie van dit lid gaf voorts aanleiding tot de vraag, of daaruit niet ten onrechte afgeleid zou kunnen worden, dat het college van curatoren slechts uit mannelijke leden kan bestaan. Is het niet wenselijk om in de tekst tot uitdrukking te brengen, dat ook vrouwen curator kunnen zijn?

Artikel 28. De belangrijkheid der positie van de secretaris van het curatorencollege maakt het naar de mening van vele leden gewenst, dat deze functionaris door de Kroon wordt benoemd, op voordracht van curatoren, zoals in de vigerende wet op het hoger onderwijs (artikel 104) bepaald is. En waarom is de bepaling van genoemd artikel 104 vervallen, volgens welke aan de secretaris van curatoren een jaarlijks abonnement voor bureaunkosten wordt toegestaan?

Naast de secretaris neemt ook de administrateur een belangrijke positie in, daar alle gelden door zijn handen gaan. Moet ook de positie van de administrateur niet bij de wet worden geregeld, nu aan de universiteiten rechtspersoonlijkheid wordt verleend?

Artikel 30. Volgens het vierde lid van dit artikel moet de begroting alle inkomsten en uitgaven van de universiteit omvatten. Vallen hieronder ook de z.g. universiteitsfondsen? Zo ja, dan is het gevaar niet denkbeeldig, dat het Rijk op deze wijze zeggenschap en controle krijgt over de overigens geringe middelen, waarover de universiteiten tot nog toe vrij konden beschikken. Hiertegen werd door vele leden ernstig bezwaar gemaakt.

Het vijfde lid geeft — aldus dezelfde leden — een opsomming van de begrotingsposten, die de indruk maakt limitatief te zijn. Is dit juist?

Artikel 31. Dat curatoren af- en overschrijving op de uitgaafposten der begroting kunnen toepassen, had de instemming van vele leden. In verband hiermede vroegen zij, of in de eerste zin van dit artikel het woord „begrotingsposten” niet beter kan worden vervangen door „begroting”.

Artikel 32. Zijn in het derde lid de woorden „behoudens later in rechten gebleken onregelmatigheden” niet overbodig?

Artikel 33. Verschillende leden meenden, dat het bepaalde onder 4° in dier voege aangevuld dient te worden, dat de goedkeuring alleen vereist wordt voor erfstellingen enz., welke met verplichtingen bezwaard zijn.

Artikel 34. De mogelijkheid is — naar werd opgemerkt — aanwezig, dat vijf maanden verlopen alvorens de Minister een beslissing neemt omtrent de in artikel 33 genoemde besluiten. Wanneer het betreft overeenkomsten omtrent vanwege de universiteit te verrichten onderzoekingen (artikel 33, 9°), zal deze regeling er particuliere instellingen wellicht van weerhouden, dergelijke opdrachten aan universiteiten te verlenen. Zou dit gevaar vermeden kunnen worden, door de ministeriële goedkeuring slechts te eisen voor overeenkomsten, welke een meer permanent karakter bedoelen te dragen?

Artikel 35. Naar de mening van verschillende leden ware het slot van het eerste lid duidelijkheidshalve als volgt te lezen: ..... worden opgedragen, voor zover deze niet volgens de wet ter behartiging staan van andere organen.

Enkele leden vroegen of met „beambte” (tweede lid) wordt bedoeld beambte van de universiteit, of ook de beambte van de staf, die curatoren — ex artikel 28 — bijstaat. Indien het laatste het geval is, moet het dan niet wenselijk worden geacht te bepalen, dat het administratieve personeel van het bureau van curatoren evenals de secretaris niet alleen door het college wordt benoemd maar ook ontslagen?

Naar aanleiding van het derde lid vroegen vele leden, of het wel juist is aan de curatoren een ongelimiteerde bevoegdheid te geven om voorschriften uit te vaardigen ter bescherming van de gezondheid der studenten tegen gevaren van besmetting. Zijn hier geen wettelijke maatregelen vereist, of moet althans niet worden aangegeven, hoever de bevoegdheid van curatoren zich uitstrekt? Zonder nadere omschrijvingen kunnen zij immers een medisch onderzoek voorschrijven — zowel bij de toelating tot de universiteit als tijdens de studie zelf — en van de colleges uitsluiten al degenen, van wie enig besmettingsgevaar te duchten is. Dat overigens hiertegen wordt gewaakt, achtten deze leden vanzelfsprekend. Doch moet daarbij dan ook niet worden gedacht aan de hoogleraren, de docenten, de leden van de wetenschappelijke staf en eventueel de ambtenaren? Laat artikel 35, derde lid, toe, dat ook ten aanzien van de hier bedoelde categoriën van personen door de curatoren voorschriften worden uitgevaardigd?

Vele andere leden waren van oordeel, dat de bevoegdheid van curatoren om voorschriften vast te stellen ter bescherming van de gezondheid der studenten niet gemist kan worden, en beschouwden het als een lacune, dat een dergelijke bepaling niet ten aanzien van de docenten is opgenomen.

Enkele leden achtten deze bevoegdheid van curatoren onaanvaardbaar. Zij waren van mening, dat dergelijke bepalingen in strijd komen met de persoonlijke vrijheid van ieder mens en met de verantwoordelijkheid, die deze, eventueel zijn ouders, voor de eigen gezondheid draagt.

Artikel 37. Moet in de laatste zin niet worden gelezen: „eervol ontslagen gewone hoogleraren”?

Artikel 39. Verschillende leden vroegen zich af, of de tweede volzin van het eerste lid wel te rijmen is met de aanhef van artikel 29.

Het derde lid ware uit taalkundig oogpunt als volgt te lezen: Na het einde van de termijn, waarvoor de benoeming is, kan hij op gelijke wijze nog eenmaal voor een termijn van ten hoogste vijf jaar worden benoemd.

Sommige leden leek het ongewenst de duur van het ambt van rector magnificus uit te breiden tot mogelijk wel tien jaar. Regelmatige wisseling in dit ambt heeft naast nadelen toch ook belangrijke voordelen, zo meenden deze leden. De termijn ware hun inziens te beperken tot b.v. twee jaar zonder mogelijkheid van herbenoeming.

Tegenover deze laatste opmerking stelden vele leden, dat de ervaring, in Delft opgedaan met de benoeming van een rector naar geschiktheid en niet naar ancienniteit, en dat voor een periode van vijf jaar, gunstig schijnt te zijn. Hun inziens verdient het aanbeveling, deze mogelijkheid ook voor andere instellingen van hoger onderwijs te scheppen.

Artikel 45. Naar aanleiding van het vierde lid werd de vraag gesteld of een beroep bij de H.A.R. wel practisch is. Een beroep op curatoren of op de Minister zou naar de mening van vele leden beter zijn, in welk geval dan ook het vijfde lid wijziging zou moeten ondergaan.

Artikel 46. Is het practisch wel mogelijk om voor de studieduur een vaste regel te stellen?

Artikel 47. Is het niet gewenst in het derde lid enige beperking aan te brengen in het aantal leden van de wetenschappelijke staf, die geen leeropdracht hebben ontvangen maar toch tot de vergadering van een faculteit kunnen worden opgeroepen? Aan de B-faculteiten is het aantal van deze wetenschappelijke ambtenaren immers zeer groot.

Overigens zou „toegelaten” of „uitgenodigd” beter klinken dan „opgeroepen”, zo meenden de vele hier aan het woord zijnde leden, die voorts nog de vraag stelden, of de lectoren, die hun volledige dagtaak aan de universiteit vinden, niet het recht moeten hebben de faculteitsvergaderingen bij te wonen, althans wanneer het binnen de faculteit gegeven onderwijs aan de orde komt.

Artikel 50. De opsomming in dit artikel is, naar vele leden meenden, niet volledig; zo zijn b.v. de leeropdrachten vergeten. Is het overigens wel gewenst, zo vroegen deze leden, een limitatieve opsomming van de verschillende docenten te geven? Dit zou immers de weg afsnijden aan de eventuele benoeming van een toegevoegd hoogleraar of aan de toekenning van de persoonlijke titel van hoogleraar.

Artikel 51. De verplichting om bij de benoeming van docenten vóór de voordrachten het advies der zusterfaculteiten en zo nodig der zusterinterfaculteiten in te winnen kan zo lange en zo veelvuldige consultaties meebrengen, dat het vele leden beter voorkwam deze verplichting niet op te leggen en aan de faculteiten en interfaculteiten over te laten welke instanties of particuliere personen zullen worden geraadpleegd, zoals tot nog toe de praktijk is. En is het ook niet beter een „aanbevelingslijst”, waarop meerdere namen staan vermeld, te vergen, gelijk de huidige wet in artikel 86 doet?

Artikel 52. De Memorie van Toelichting op dit artikel, dat de leeftijdsgrens der docenten op 70 jaar handhaaft, kwam aan vele leden niet overtuigend voor. Zij stelden de vraag, of het in ieder geval niet wenselijk is de mogelijkheid te openen, dat hoogleraren, die de 65-jarige leeftijd hebben bereikt, vrijwillig ontslag en pensionering kunnen aanvragen.

Artikel 53. Verschillende leden zouden in plaats van „als regel” (tweede lid), dat h.i. een Anglicisme is, liever gelezen zien: in de regel.

Artikel 54. Verschillende leden achtten de redactie van het laatste lid niet onberispelijk, al begrepen zij er de bedoeling wel van.

Artikel 59. Indien dit artikel ongewijzigd wordt gehandhaafd, zal de tweede zin van het eerste lid in ieder geval in

overeenstemming moeten worden gebracht met de redactie van artikel 51. Maar is het niet raadzamer dit artikel te wijzigen, zo vroegen vele leden. Er zijn talrijke leeropdrachten en het zou in overeenstemming zijn met de aan de universiteiten toegekende grotere zelfstandigheid, indien aan de curatoren werd overgelaten om, op voorstel van de faculteit, tijdelijk onderwijsvoorzieningen te treffen.

Vervolgens leek deze leden het tweede lid overbodig, daar de faculteit zelf bij het doen van haar voordracht hieromtrent wel voorstellen zal indienen.

Nog werd de vraag gesteld, of onder artikel 59 66k begrepen zijn de leeropdrachten, die bepaalde hoogleraren geven aan hun wetenschappelijke ambtenaren of assistenten in onderdelen van de aan bedoelde hoogleraren opgedragen taak. De leden, die deze vraag stelden meenden haar ontkennend te moeten beantwoorden, doch zouden gaarne weten of hun zienswijze juist is.

Verschillende leden meenden, dat „voor de ontwikkeling der studenten bevorderlijk” (eerste lid) door „aan de ontwikkeling van de studenten bevorderlijk” behoort te worden vervangen.

Artikel 61. Gevraagd werd, of het tweede lid niet beter kan worden geschrapt. Ook de wetenschappelijke ambtenaren immers zullen in den regel eerst enkele proefjaren in tijdelijke dienst aangesteld moeten worden, terwijl de wetenschappelijke assistenten wegens de veelvuldige mutaties het best op arbeids-overeenkomst kunnen worden aangeseld, zoals thans ook het geval is.

Artikel 62. Opgemerkt werd, dat het weinig zin heeft het college van rector en assessoren te horen voor de benoeming van de directeur van een Academisch Ziekenhuis.

Artikel 64. De vraag werd gesteld, of het wetsontwerp hier niet al te zeer in details treedt. Verschillende wetenschappelijke ambtenaren dragen immers geen afzonderlijke titel, terwijl hun functies veelal zeer verscheiden zijn. Ook ziet het artikel over het hoofd, dat er wetenschappelijke ambtenaren zijn, die niet bij een hoogleraar werkzaam zijn, b.v. de wetenschappelijke ambtenaren op de bibliotheek of bij de algemene dienst.

Artikel 66. Moet in de laatste regel van dit artikel het woord „hoogleraren” niet worden vervangen door „docenten”, daar anders de lectoren onder de voorgestelde aanduiding niet begrepen zijn?

Artikel 67. Is het niet beter het woord „behoudens” te vervangen door „met dien verstande”?

Artikel 70. Verschillende leden achtten het juister de slotzin als volgt te lezen: Aan de bekroonde wordt op zijn verzoek de gelegenheid geboden in plaats van over de penning over het genoemde bedrag in contanten te beschikken.

Artikelen 71, 143 en 179. Van verschillende zijden zou men de uitdrukking: „studenten van buitengewone aanleg” vervangen willen zien door „goede aanleg”. Men achtte dit meer in overeenstemming met het streven om het stelsel van renteloze voorschotten meer en meer te vervangen door financiële steun à fonds perdu.

Artikel 73. Gevraagd werd, of het niet de voorkeur zou verdienen het woord „bijwonen” (eerste lid) te vervangen door „volgen”. In de aanhef van het tweede lid van artikel 81 wordt reeds, en terecht, van „volgen” gesproken.

Aan welke „met name te noemen voorzieningen” (tweede lid) denkt de Regering? Valt hieronder ook de curatieve gezondheidszorg, en, zo ja, is het dan juist, dat hiervoor van elke student een bedrag wordt geheven?

Sommige leden hadden bezwaar tegen de bevoegdheid, die deze bepaling (vgl. ook artikel 180) aan curatoren wil verlenen om een bedrag van hoogstens f 25 van de studenten te vorderen bij de inschrijving. Deze mogelijkheid, die, wanneer daarvan gebruik wordt gemaakt, wellicht nog zwaarder zal drukken dan de verplichting tot betaling van inschrijfgeld,

welke terecht is vervallen, dient daarvoor niet in de plaats te komen. Wanneer bepaalde voorzieningen door curatoren nodig worden geacht, dienen deze uit de inkomsten der universiteit, c.q. hogeschool, te worden bestreden.

Artikel 74. Verscheidene leden zouden het eerste lid van dit artikel geschrapt willen zien.

Artikel 80. Afgezien van het bezwaar, dat sommige leden in het algemeen hadden tegen de verplichting tot het betalen van collegegeld, meenden zij, dat het in ieder geval onjuist is de vrijstelling van deze verplichting na acht studiejaren te doen eindigen (laatste lid). In dit verband is het overigens van belang wat onder studiejaren dient te worden verstaan. Het zal vooral bij z.g. werkstudenten — wier aantal in de laatste jaren steeds groter is geworden — m.n. als zij studeren in een faculteit met lange studieduur, herhaaldelijk voorkomen, dat de termijn van acht jaar overschreden wordt voordat hun studie is voltooid. Juist deze studenten zou door deze bepaling het afmaken van hun studie onmogelijk kunnen worden gemaakt. Of zullen de bedoelde omstandigheden gerekend worden te behoren tot de bijzondere gevallen, waarin de termijn door de Minister verlengd kan worden?

Enkele leden vroegen, waarom zij, die aan een universiteit of hogeschool in Indonesië vóór de soevereiniteitsoverdracht zijn afgestudeerd, niet in deze bepalingen van dit artikel zijn genoemd.

Artikel 81. In het vierde lid ware in plaats van „door het overleggen van” te lezen: op grond van aan hem over te leggen.

Artikel 84. Sommige leden hadden ernstig bezwaar tegen het bepaalde in het tweede lid.

Artikel 86. Het gestelde in het eerste lid is op zich zelf genomen juist, niettegenstaande het feit, dat aan het doctoraal examen de bevoegdheden der academisch gevormden zijn verbonden. Vele doctorandi vinden echter geen gelegenheid meer om te promoveren; stimulerende maatregelen achtten vele leden hier gewenst. Het eerste lid van het artikel zou overigens meer in overeenstemming met de werkelijkheid zijn, indien het zou luiden: De universitaire vorming en opleiding wordt afgesloten door het doctoraal examen en bekroond door de verwerving van het doctoraat.

Met het derde lid, waarin sprake is van een „doctoraat in de economische en sociale wetenschappen” betuigden vele leden gaarne hun instemming. Zij waren van mening, dat economische en sociale wetenschappen met elkander nauw verband houden, al moet het ook bij de creatie van diverse studierichtingen mogelijk blijven het accent op de economische dan wel op de sociale wetenschappen te leggen. Terecht wordt dan ook in andere artikelen (20, 89, 200, 238) gesproken van de faculteit der economische en sociale wetenschappen. Hiermede is echter niet in overeenstemming het feit, dat in artikel 87, zesde lid, en overal elders telkens gesproken wordt van „economische hogescholen”. Hiervoor dient gelezen te worden: „hogescholen voor economische en sociale wetenschappen”.

Artikelen 89, 90, 94 en 95. In het tweede lid van artikel 89 en 90 en in het derde lid van artikel 94 en 95 zou vervanging van het woord „Senaat” door „de desbetreffende faculteit of interfaculteit” praktisch zijn en ook in overeenstemming met het gebruik, zo merkten vele leden op.

Artikel 90. Vele leden vroegen, of dit artikel niet herzien behoort te worden in verband met de op 11 December 1953 door de Ministers van Buitenlandse Zaken van de 15 landen, welke in de Raad van Europa vertegenwoordigd zijn, ondertekende conventie betreffende de gelijkwaardigheid van diploma's, die toegang verlenen tot universiteiten.

Waarom is in het eerste lid als voorwaarde gesteld, dat de bezitter van het diploma op het tijdstip, waarop dit werd verkregen, geen ingezetene van het Rijk in Europa was?

Artikel 91. In de eerste regel staat een drukfout: artikel 84 moet zijn artikel 87.

Vele leden wezen er op, dat in dit artikel herhaaldelijk sprake is van het athenaeum, dat echter nog niet bestaat. Ofwel zullen er dus vele overgangsbepalingen nodig zijn, ofwel zal de nieuwe hoger-onderwijswet eerst kunnen worden ingevoerd, als ook het wetsontwerp nopens het V.H.O. zijn beslag zal hebben gekregen. Aan dit laatste gaven deze leden de voorkeur, terwijl zij de regeling van de toelatingsexamens bij de wet — en derhalve niet bij algemene maatregel van bestuur — juist achtten. Daarbij stelden zij echter de vraag, of niet in de wet moet worden opgenomen, dat ook de eindexamens, afgelegd aan andere scholen (b.v. M.M.S., M.T.S., kweekschool) toelating geven tot bepaalde universitaire examens. In het algemeen wilden deze leden rigoureuus zijn t.a.v. die toelating, teneinde de studie aan de universiteit en de hogeschool op hoog academisch niveau te houden. Een uitzondering zou wellicht echter bij de wet gemaakt kunnen worden voor de afgestudeerden aan de kweek-scholen ten aanzien van de studie in de paedagogie, alsook voor de arbituriënten van de M.M.S. ten aanzien van het in artikel 87, vijfde lid, genoemde baccalaureaat in bepaalde faculteiten en interfaculteiten, indien dit laatste althans blijft gehandhaafd. Het verzoek van de Ned. Ver. voor Logica en Wijsbegeerte der exacte wetenschappen, om ook de bezitters van het diploma H.B.S.-B toe te laten in de faculteit der Wis- en Natuurkunde een doctoraal examen met hoofdvak Wijsbegeerte af te leggen, werd door zeer vele leden ondersteund.

Vele andere leden verklaarden zich accoord met dit artikel, behoudens dat zij voor het doctoraal wijsbegeerte het eindexamen H.B.S. wilden handhaven.

Enkele leden vroegen of gedacht is aan de getuigschriften van in Indonesië vóór de soevereiniteitsoverdracht met goed gevolg afgelegde eindexamens aan instellingen van middelbaar en voorbereidend hoger onderwijs. Is verder ook gedacht aan de einddiploma's van de door de Regering gesubsidieerde concordante hoger-onderwijsinstellingen in Indonesië?

Artikel 92. Verwezen werd naar het onder artikel 80 door enkele leden gevraagde.

Artikel 98. Sommige leden verklaarden zich tegenstanders van de financiële barrière van het recht om examens af te leggen. Een waarborg tegen het afleggen van examens zonder daartoe voldoende voorbereid te zijn biedt dit niet. Het vereiste, gesteld in artikel 46, moet daartoe voldoende worden geacht.

Artikel 105 en 109. Enkele leden vroegen waarom in deze bepalingen niet evenals in de artikelen 102, 103 en 104 het voorbehoud ten aanzien van nadere vereisten, bij of krachtens de wet te stellen, gemaakt wordt.

Artikel 110. In plaats van „het Hervormde Kerkgenootschap” ware te lezen: de Nederlandse Hervormde Kerk.

Artikel 119. In de stijl van het wetsontwerp ware te bepalen, dat het onderwijs voor de in dit artikel genoemde personen te allen tijde toegankelijk is.

Artikel 125. Is het niet juister om in plaats van „voldoet” te lezen „behoort te voldoen”?

Artikel 126. Sommige leden hadden bezwaar tegen de hier voorgestelde bekrachtiging. Huns inziens dient de aanstelling van hoogleraren te geschieden door het hoofd van het lichaam, dat de universiteit in stand houdt, dat is in dit geval de gemeenteraad van Amsterdam.

Tegen het tweede lid hadden dezelfde leden het bezwaar, dat niet is voorgeschreven dat weigering van de bekrachtiging met redenen moet zijn omkleed.

Artikel 127. Het bezwaar tegen de eis van koninklijke goedkeuring werd door sommige leden ook ten aanzien van dit artikel geuit. De inrichting van de universiteit behoort huns inziens niet binnen de politieke sfeer te worden getrokken; echter kan de situatie ontstaan, dat op een zelfde besluit aanvankelijk niet, maar later, onder een ander Kabinet, wel de

Koninklijke goedkeuring wordt verkregen. Hier lijkt meer een taak te liggen voor de H.A.R.

Artikel 128. Is het niet juist te lezen „zeven leden” dan „zeven personen”?

Artikel 131. In de artikelen, handelend over de bijzondere universiteiten en hogescholen hadden vele leden de bepaling gemist dat deze inrichtingen het doctoraat honoris causa kunnen verlenen op dezelfde voet als de rijksuniversiteiten (artikel 100). Dat geen machtiging van de Kroon meer vereist wordt, gelijk in artikel 196 van de bestaande wet is voorgeschreven, had de instemming van deze leden.

Verscheidene leden betwijfelden, of de aanduiding „gelijk-gerechtigd met” met ons taaleigen strookt. Wellicht zou kunnen worden gezegd, dat de te dezer plaatse bedoelde universiteiten „van gelijken rechte” zijn als de Rijksuniversiteiten.

Artikel 133 jo. 202. Terwijl voor de Rijksuniversiteiten (artikel 26) en de Technische Hogeschool (artikel 159) bepaald is, dat het college van curatoren bestaat uit ten minste vijf en ten hoogste zeven leden, wordt in deze artikelen ten aanzien van bijzondere universiteiten en hogescholen slechts gesproken van tenminste drie leden, zonder daarbij enig maximum aantal aan te geven. Vele leden waren van mening, dat het aanbeveling verdient om in ieder geval het maximum van zeven leden te noemen, daar te grote colleges voor een efficiënt toezicht minder geschikt zijn.

Verscheidene leden meenden, dat het in artikel 133 onder 5° bepaalde zonder bezwaar zou kunnen vervallen.

Artikel 142 en 205. Deze artikelen regelen voor de bijzondere universiteiten en hogescholen de verplichte visering van diploma's en getuigschriften door de Commissie van Toezicht ex artikel 217, terwijl in de toelichting op artikel 142 gezegd wordt, dat het in 's Ministers bedoeling ligt een dergelijke controle bij het nieuwe academisch statuut ook in te voeren voor de openbare universiteiten en hogescholen. Naar aanleiding hiervan stelden vele leden eerst de vraag, waarom deze controle voor de openbare en bijzondere inrichtingen niet tegelijk en gelijkelijk wordt geregeld, hetzij in de wet, hetzij in het academisch statuut. Het thans gedane voorstel in artikel 87, tweede lid, en in de artikelen 142 en 205 wekt de indruk van een ongelijke behandeling, die toch stellig niet in de bedoeling zal liggen. Vervolgens ontging het aan deze leden, welke de zin kan zijn van een visering van doctorsbullen en getuigschriften door een commissie, die de promotie en de examens niet heeft bijgewoond. Indien het al noodzakelijk wordt geacht controle uit te oefenen op de in de getuigschriften vermelde onderwijsbevoegdheden, is het dan niet redelijk de visumdwang ook hiertoe te beperken?

Verscheidene leden achtten het juist wanneer deze artikelen zouden vervallen. Het betreft hier een formaliteit, die hun inziens zonder enig bezwaar kan worden gemist.

Artikel 155. Met het gestelde in de laatste alinea van dit artikel betuigden vele leden gaarne hun instemming. De samenwerking tussen twee hogescholen kan voor het onderwijs en de wetenschapsbeoefening van zeer groot belang zijn.

Artikel 175. Is het niet beter om het woord „behoudens” te vervangen door „met dien verstande”?

Artikel 200. Voor wat de benaming „economische hogescholen” betreft verwezen vele leden naar hun opmerking bij artikel 86 derde lid.

Verscheidene leden verwezen naar hun opmerking bij artikel 131.

Artikel 207 e.v. De artikelen 207—212 regelen de subsidiëring van de bijzondere economische hogescholen. Ook voor deze instellingen bestaat het systeem van subsidiëring in een tegemoetkoming in de *netto*-uitgaven, hoewel de daaraan verbonden bezwaren hier minder sterk worden gevoeld dan bij de bijzondere universiteiten. Ook de bijzondere economische hogescholen ondervinden echter — aldus vele leden — de terugslag van de sedert 1948 opgetreden wijzigingen in het algemene beeld van kosten en prijzen, waarop vele leden bij artikel 145 vv, de aandacht hebben gevestigd. Zij drongen er daarom op aan, dat in ieder geval de percentages van de subsidiebedragen voor de bijzondere economische hogescholen mede zouden worden verhoogd.

Artikel 225. Hoe moet de aftreding geregeld worden als het college van curatoren meer dan vijf leden telt?

Artikel 246. Ook in dit artikel ware de aanduiding „Hervormd Kerkgenootschap” te vervangen door „Nederlandse Hervormde Kerk”.

Artikel 247. De vraag werd gesteld, of stichtingen, welke een leerstoel in stand houden, ook met betrekking tot reeds bestaande leerstoelen genoot zouden kunnen worden te voldoen aan de vereisten van artikel 112, onder 2°. Naar de mening van verscheidene leden behoort deze vraag ontkennend te worden beantwoord, aangezien noch artikel 247, noch enige andere bepaling naar artikel 112, onder 2° verwijst. Zou de Regering hierover een andere mening zijn toegedaan, dan dient dit hun inziens duidelijk te worden bepaald. In dat geval zou trouwens de termijn van twee jaar te kort zijn.

Artikel 253. Zou het niet wenselijk zijn, om verwarring met de oude wet te voorkomen, in de titel van de wet het jaartal van haar totstandkoming te vermelden?

Aldus vastgesteld 12 November 1954.

TILANUS
 OUD
 BRUINS SLOT ¹⁾
 STOKMAN
 WILLEMS
 POSTHUMUS
 KLOMPÉ.

¹⁾ Als plaatsvervanger van de heer Gerbrandy.